بانک The Bank

میاشتنۍ | Monthly | ماهنامه

۲۲۸ گڼه - ۱۴۴۸ محرم الحرام - ۱۴۰۵ چنگاښ

نگاهی به نقش تمویلات مالی اسلامی در توسعه اقتصادی و کاهش فقر

ص ۲۴

مالي شـــــمولیت د بېوزلۍ د کمولو او د کورنیو د ژوند د کچې د ښه کولو لپاره یوه باوري لار ده.

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمیـن و الصلوة و السلام علی
سید المرسلین و علی آله و اصحابه اجمعین

د امتیاز خاوند: د افغانستان بانک

کتنپلاوی: فدا محمد فیضان، احمد جواد سداد او محمد ادریس رونق

سرلیکوال: شفیق الله بارز

- د بانکي او سوداګریزو اړیکو د پراختیا په موخه د افغانستان بانک لومړي مرستیال، د افغانستان او... ۱
- دیدار تودیعی معاون اول د افغانستان بانک با نماینده برنامه انکشافی سازمان ملل متحد ۲
- په اسلامي بانکوالۍ کې د سلف رول او ځانګړتیاوې ۳
- د افغانستان بانک در سال ۱۴۴۷ ۶
- سایبري مقاومت؛ د نړیوالې سوداګرۍ او اقتصادي ثبات بنسټ ۹
- اقتصادي خبرونه ۱۳
- تاب‌آوری اقتصاد جهانی در برابر شوک جنګ ۱۵
- په اروپا او مرکزي آسیا کې د زده کړې په برخه کې د مصنوعي ځیرکتیا رول ۲۰
- نګاهی به نقش تمویلات مالی اسلامی در توسعه اقتصادی و کاهش فقر ۲۴
- The Role of the Dollar in Global Finance ۳۱

مسئول مدیر: انور الله حیات

خبریالان: سید خالد خالقیار او عبدالقیوم عالم

ډیزاین: خالد احمد فیضي

فوټوژورنالیست: زیرک ملیا

د وېش مسئول: نصرت الله احمدزی

د چاپ شمېر: ۱۲۰۰ ټوکه

کال: نولسم

پته: د افغانستان بانک

د ثبت ګڼه: ۶۵۸

ټیلیفون: ۰۰۹۳۰۲۰۲۱۰۴۷۶۱

فکس: ۰۰۹۳۰۲۰۲۱۰۰۳۰۵

برېښنالیک: magazine@dab.gov.af

ویب پاڼه: www.dab.gov.af

۲۲۸

د مجلې د مقالو او انځورونو کارول د سرچینې په ذکر کولو سره جواز لري.

استفاده از مقالات و تصاویر مجله با ذکر مأخذ مجاز است.

Da Afghanistan Bank-Youtube   twitter.com/AFGCentralbank   www.facebook.com/AFGCentralbank

د بانکي او سوداګریزو اړیکو د پراختیا په موخه د افغانستان بانک لومړي مرستیال، د افغانستان او امریکا د سوداګرۍ ګډې خونې د رئیس سره ولیدل

۱۴۴۷ هـ.ق د ذوالحجې ۲۳ مه د افغانستان بانک لومړي مرستیال، ښاغلي صدیق الله خالد، په خپل کاري دفتر کې د افغانستان او امریکا د سوداګرۍ د ګډې خونې له رئیس، ښاغلي جف ګریکو، سره وکتل.

په دې لیدنه کې د افغانستان د سوداګریزو بانکونو د بانکي روابطو د پراختیا، د سوداګرۍ د پیاوړتیا، د پانګونې د فرصتونو د زیاتوالي او د بانکي سکتور د لا ثبات په اړه هر اړخیزې خبرې او د نظرونو تبادله وشوه.

د افغانستان بانک لومړي مرستیال وویل د افغانستان بانک د یوه باثباته او پیاوړي بانکي نظام د رامنځته کولو ترڅنګ، د خصوصي سکتور ملاتړ او د سوداګرۍ د ودې لپاره له ټولو کورنیو او نړیوالو بنسټونو سره د رغنده همکاریو او اړیکو پراختیا ته ژمن دی. د نوموړي په خبره موږ باور لرو چې د بانکي سکتور پیاوړتیا او د خصوصي سکتور وده د هېواد د اقتصادي پرمختګ او د دوامدارې سوکالۍ مهم بنسټونه جوړوي.

ښاغلي جیف ګریکو د بانکي او سوداګریزو اړیکو د پراختیا، اقتصادي ودې، د سوداګریزو فعالیتونو د اسانتیا او د خصوصي سکتور د ملاتړ لپاره د ګډو همکاریو پر پراختیا ټینګار وکړ.

باید وویل شي چې، په دې غونډه کې د سوداګرو د بانکي ستونزو د حل، برېښنایي بانکوالۍ، د پیسو د نړیوالو لېږدونو، د مالي خدمتونو د ښه والي او د افغانستان د اقتصادي فعالیتونو د پیاوړتیا اړوند یو شمېر نور مهم موضوعات هم بحث شول.

د یادونې وړ ده چې په دې غونډه کې د افغانستان د بانکونو ټولنې اجرائیوي مشر ښاغلي نجیب الله امیري او د افغانستان بانک د بانکي څارنې د لوی آمریت مرستیال ښاغلي احسان الله منصور هم ګډون درلود.

دیدار تودیعی معاون اول د افغانستان بانک با نماینده برنامه انکشافی سازمان ملل متحد

۱۵ محرم‌الحرام ۱۴۴۸ - دیدار تودیعی محترم صدیق‌الله خالد معاون اول د افغانستان بانک با آقای استفن رودریگز، نماینده برنامه انکشافی سازمان ملل متحد در افغانستان و هیأت همراه‌شان، در تالار شورای عالی د افغانستان بانک، برگزار گردید.

محترم صدیق‌الله خالد معاون اول د افغانستان بانک، در این ملاقات از فعالیت‌های انکشافی سازمان ملل متحد در افغانستان و به ویژه از تلاش‌های نماینده برنامه انکشافی این سازمان آقای استفن رودریگز، در بخش تمویلات مالی کوچک، ابراز قدردانی نموده گفت که دافغانستان بانک تلاش‌ها و تعهد برنامه انکشافی سازمان ملل متحد را در زمینه رشد فعالیت‌های انکشافی و توسعه بخش تمویلات مالی کوچک در کشور، ستایش می نماید.

معاون اول د افغانستان بانک افزود که د افغانستان بانک متعهد است برای رشد این سکتور، با نهادهای ملی و بین‌المللی به‌صورت مشترک کار نماید و خدمات تمویلات مالی اسلامی را در سراسر افغانستان گسترش دهد تا نقش مؤثری در رشد اقتصادی کشور و کاهش فقر ایفا نماید.

آقای استفن رودریگز نماینده برنامه انکشافی سازمان ملل متحد در افغانستان، همکاری و تعهد رهبری و کارمندان د افغانستان بانک را در زمینه تقویت تمویلات مالی کوچک ستود و ابراز امیدواری کرد که همکاری‌ها در این بخش ادامه یابد.

قابل یادآوری است که آقای استفن رودریگز وظیفه خود را در افغانستان به پایان می‌رساند. وی در جریان مأموریت خود در بخش‌های مختلف، به ویژه در توسعه خدمات مالی و رشد تمویلات مالی کوچک، همکاری نزدیک با د افغانستان بانک داشته است؛ د افغانستان بانک از تلاش‌ها و همکاری‌های وی قدردانی می‌نماید.

په اسلامي بانکوالۍ کې د سلف رول او ځانګړتیاوې

په اسلامي فقه کې د سلف اصطلاح هغه معاملې ته کارول کېږي چې پېرېدونکی د یو ټاکلي مال قیمت په بشپړ ډول مخکې له مخکې ورکوي، خو د مال سپارل تر راتلونکي ټاکلي وخت پورې ځنډېږي. دا ډول قرارداد د شریعت له نظره د جواز ځانګړي شرطونه لري، لکه د مال ډول، اندازه، کیفیت او د سپارلو وخت باید په څرګند ډول مشخص شي، څو د ابهام او غرر مخه ونیول شي. د سلف اصل د دې لپاره رامنځته شوی چې د تولیدوونکو او کروندګرو لپاره د نغدو پیسو لاسرسی آسان کړي، او د پېرېدونکي لپاره د راتلونکي محصول د ترلاسه کولو ډاډ ورکړي. په همدې بنسټ، سلف د اسلامي بانکوالۍ په چوکاټ کې د یوې مشروع مالي وسیلې په توګه پېژندل کېږي چې د ربا او سود له خطره پاکه معامله ده، او د شریعت د اصولو پر بنسټ د معاملې دواړه اړخونه د عدالت او شفافیت په فضا کې یو له بل سره تړلي ساتي.

په معاصر اسلامي مالي نظام کې د عقودو څېړنه ځانګړې ارزښت لري، ځکه چې د اسلامي بانکوالۍ بنسټونه د همدې فقهي میراث پر اصولو ولاړ دي او د هر نوي مالي محصول مشروعیت د شریعت له رڼا پرته نه شي تضمین کېدای. د سلف، سلم، مضاربې او مشارکې په څېر لرغوني عقود نه یوازې د اسلامي فقهې د ژورې پوهې استازولي کوي، بلکې د اوسني عصر د مالي اړتیاوو لپاره د حل لارې هم وړاندې کوي. د دغو عقودو مطالعه د دې سبب ګرځي چې اسلامي بانکونه د سود پر ځای شفاف او مشروع بدیلونه وکاروي، د خطرونو مدیریت په شرعي چوکاټ کې ترسره کړي، او د ټولنې د اقتصادي اړتیاوو لپاره داسې مالي وسایل رامنځته کړي چې د عدالت، شفافیت او ټولنیز باور بنسټونه ټینګ کړي. په ځانګړي ډول د افغانستان په څېر هېوادونو کې چې د مالي شمولیت او د خلکو د باور د جلبولو اړتیا ډېره ده، د عقودو ژوره څېړنه د اسلامي بانکوالۍ د اعتبار او د خلکو د اعتماد د پیاوړتیا لپاره حیاتي رول لري، ځکه چې د دې له لارې د شریعت سره سم مالي نوښتونه رامنځته کېږي او د ټولنې د اقتصادي ودې لپاره مشروع لارې پرانیستل کېږي.

په افغانستان کې د اسلامي بانکوالۍ او مالي شمولیت په چوکاټ کې د سلف قرارداد ځانګړې اهمیت لري، ځکه چې د هېواد ډېرې اقتصادي فعالیتونه د کرنې، کوچنۍ سوداګرۍ او د تولیدي سکتور

پر بنسټ ولاړ دي، چې د نغدو پیسو د لاسرسي ستونزه یې تل محسوسه ده. د سلف له لارې کروندګر او تولیدوونکي کولی شي مخکې له مخکې د خپلو محصولاتو قیمت ترلاسه کړي او په همدې نغدو پیسو د تولید لګښتونه پوره کړي، په داسې حال کې چې پېربدونکي د راتلونکي محصول د ترلاسه کولو ډاډمن حق لري. دا ډول قرارداد د اسلامي بانکونو لپاره یوه مشروع وسیله ده چې د خلکو باور زیاتوي، د ربا او سود له خطره پاکه ده، او د مالي شمولیت د پراختیا لپاره عملي لاره برابروي. د سلف په څېر عقود نه یوازې د شریعت سره سم مالي بدیلونه وړاندې کوي، بلکې د ټولنې د اقتصادي ودې، د بزګرانو د ملاتړ او د کوچنیو سوداګرو د پیاوړتیا لپاره هم اغېزناکه وسیله ګرځي.

تاریخي بهیر

په فقهي میراث کې د سلف د عقد سرچینې د اسلامي مذاهبو په بېلابېلو تفسیرونو کې ریښه لري، چې هر مذهب یې د جواز او شرایطو په اړه ځانګړي لیدلوری وړاندې کوي. د حنفي فقهې له مخې، سلف هغه وخت روا دی چې د مال ډول، اندازه، کیفیت او د سپارلو وخت په څرګند ډول مشخص وي، څو د غرر او ابهام مخه ونیول شي. شافعي فقهه د سلف د جواز لپاره د دقیقې ټاکنې او د مال د موجودیت د امکان شرطونه زیاتوي، او ټینګار کوي چې د سپارلو وخت باید معلوم او د پېربدونکي لپاره ډاډمن وي. د مالکي فقهې په نظر، سلف د خلکو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره مشروع دی، خو د عقد د اعتبار لپاره د مال ځانګړتیاوې باید په بشپړ ډول روښانه شي، څو د شخړو مخه ونیول شي. حنبلي فقهه بیا د سلف د جواز په اړه د نورو مذاهبو سره همغږي لري، خو د عقد د صحت لپاره د دقیق مشخص وخت او د مال د ځانګړتیاوو په یادولو ډېر ټینګار کوي. په دې توګه، د څلورو مذاهبو په ګډه اجماع کې سلف د اسلامي فقهې یو مشروع عقد ګڼل کېږي، چې د خلکو د اقتصادي اړتیاوو د پوره کولو لپاره د شریعت په رڼا کې د عدالت او شفافیت اصول تضمینوي.

په اسلامي فقه کې د سلف عقد د اعتبار لپاره څو مهم شرطونه ټاکل شوي دي چې د معاملې مشروعیت او شفافیت تضمینوي. تر ټولو لومړی شرط دا دی چې د مال قیمت باید په بشپړ ډول مخکې له مخکې ورکړل شي، ځکه که قیمت پاتې وي نو معامله د ربا او غرر له خطر سره مخ کېږي. دویم شرط د مال د نوع، اندازې، کیفیت او ځانګړتیاوو دقیق ټاکل دي، څو د ابهام او شخړو مخه ونیول شي او دواړه اړخونه په روښانه ډول پوه شي چې څه شی سپارل کېږي. درېیم شرط د سپارلو وخت دی، چې باید په څرګند ډول مشخص او معلوم وي، څو د پېربدونکي لپاره د ترلاسه کولو ډاډ رامنځته شي او د پلورونکي لپاره د ژمنې د پوره کولو وخت معلوم وي. د دغو شرایطو رعایت د دې سبب ګرځي چې سلف د اسلامي شریعت له نظره یو مشروع او د باور وړ عقد پاتې شي، چې د خلکو د اړتیاوو د پوره کولو ترڅنګ د عدالت، شفافیت او د ټولنیز باور اصول هم پکې خوندي پاتې کېږي.

د سلف او سلم تر منځ توپیرونه

په فقهي او مالي چوکاټ کې د سلف او سلم تر منځ توپیرونه د اسلامي بانکوالۍ د عملي کارونې لپاره مهم دي، ځکه دواړه د مخکې ورکړل شوي قیمت پر بنسټ ولاړ دي، خو د شرایطو او کارونې له مخې څرګند توپیرونه لري. په سلف کې هر ډول مال معامله کېدای شي، تر هغه چې د مال نوع، اندازه، کیفیت او د سپارلو وخت په څرګند ډول مشخص وي، او د قیمت ورکول باید په بشپړ ډول مخکې له مخکې ترسره شي. سلم بیا په ځانګړي ډول د کرنیزو محصولاتو او تولیدي مالونو لپاره کارول کېږي، چې د خلکو اړتیاوو د پوره کولو لپاره مشروع وسیله ده، او د سپارلو وخت باید په څرګند ډول معلوم وي. د خطر وېش په دواړو کې د پلورونکي پر غاړه دی، خو په سلم کې د طبیعي خطرونو لکه د کرنیزو محصولاتو د خرابېدو احتمال زیات دی. په دې توګه، سلف د عمومي معاملاتو لپاره پراخ چوکاټ لري، په داسې حال کې چې سلم د کرنې او تولیدي سکتور لپاره ځانګړې بڼه لري، او دواړه د اسلامي بانکوالۍ لپاره مشروع لارې چارې وړاندې کوي چې د عدالت، شفافیت او د خلکو د باور د ټینګښت لپاره حیاتي رول لوبوي.

په فقهي او علمي بحثونو کې د سلف د عقد په اړه تل دا پوښتنه مطرح شوې چې آیا دا د سلم یوه فرعي بڼه ده او که په بشپړ ډول جلا عقد ګڼل کېږي. ځینې فقها، په ځانګړي ډول د حنفي او شافعي مکتبونو علما، سلف د سلم یوه پراخه بڼه بولي، ځکه دواړه د مخکې ورکړل شوي قیمت پر بنسټ ولاړ دي او د مال سپارل د راتلونکي وخت پورې ځنډېږي. د دوی په نظر، سلف د سلم عمومي

چوکاټ کې شامليږي، خو د کاروني ساحه يې پراخه ده او يوازې کرنيزو محصولاتو پورې محدود نه دی. په مقابل کې، د مالکي او حنبلي فقهاوو يوه ډله ټينګار کوي چې سلف د سلم څخه جلا عقد دی، ځکه چې سلم په ځانګړي ډول د کرنيزو محصولاتو لپاره تشريح شوی، خو سلف د هر ډول مال لپاره د جواز وړ دی، تر هغه چې د عقد شرايط په څرګند ډول رعايت شي.

په معاصرې اسلامي بانکوالۍ کې د سلف عقد د تطبيق اغېزې

په معاصرې اسلامي بانکوالۍ کې د سلف عقد د تطبيق اغېزې د مالي تمويل لپاره ځانګړې مانا لري، ځکه چې د دې اصول د شريعت د مشروع چوکاټ په رڼا کې د نوو مالي محصولاتو د جوړولو بنسټ ګرځي. د سلف اصل دا دی چې پېربدونکی د مال قيمت په بشپړ ډول مخکې ورکوي، او پلورونکی مکلف دی چې مال په ټاکلي وخت کې سپاري. د همدې اصل پر بنسټ اسلامي بانکونه کولی شي د کرنې، توليد او کوچنۍ سوداګرۍ په برخو کې داسې مالي وسايل جوړ کړي چې د بزګرانو او توليدوونکو لپاره د نغدو پيسو لاسرسی آسان کړي، او د پېربدونکو لپاره د راتلونکي محصول د ترلاسه کولو ډاډ رامنځته کړي. د تمويل په چوکاټ کې بانک د منځګړي په توګه عمل کوي، د پېربدونکي له خوا ورکړل شوی قيمت د توليدي لګښتونو د پوره کولو لپاره کاروي، او د قرارداد د شرايطو د رعايت تضمين کوي. دا ډول جوړښت نه يوازې د ربا او سود له خطره پاک دی، بلکې د خطرونو مديريت هم په شرعي چوکاټ کې ترسره کېږي، ځکه چې د مال نوع، اندازې، کيفيت او د سپارلو وخت په څرګند ډول مشخص کېږي. په افغانستان کې د دې اصولو تطبيق د کرنيزو سکتورونو د پياوړتيا، د کوچنيو سوداګرو د ملاتړ، او د مالي شموليت د پراختيا لپاره عملي او مشروع لاره ده، چې د خلکو باور زياتوي او د اسلامي بانکوالۍ اعتبار ټينګوي.

په معاصرې اسلامي بانکوالۍ کې د سلف عقد د کاروني لپاره څو مهمې ساحې شته چې د مالي شموليت او د خلکو د اړتياوو د پوره کولو لپاره عملي چوکاټ رامنځته کوي. تر ټولو لومړی د کرنې په برخه کې، سلف د بزګرانو لپاره د نغدو پيسو د لاسرسي يوه مشروع وسيله ده، ځکه کروندګر کولی شي مخکې له مخکې د محصول قيمت ترلاسه کړي او په همدې نغدو پيسو د تخم، سرې او نورو لګښتونو پوره کولو توان ولري، په داسې حال کې چې پېربدونکی د راتلونکي محصول د ترلاسه کولو ډاډمن حق لري. دوهمه مهمه ساحه د کوچنيو سوداګريزو بنسټونو ملاتړ دی، ځکه د سلف له لارې د کوچنيو توليدوونکو او سوداګرو لپاره د نغدو پيسو جريان آسانېږي او د هغوی د فعاليتونو د پراختيا زمينه برابرېږي. دربېمه ساحه د توکو سوداګري ده، چې د سلف په وسيله د توکو د مخکې پلور او د راتلونکي سپارلو لپاره مشروع چوکاټ رامنځته کېږي، او د بازار د اړتياوو د پوره کولو لپاره د شفافې معاملې زمينه برابروي.

د خطرونو مديريت

د دې کاروني ترڅنګ د خطرونو مديريت هم حياتي ارزښت لري. د سلف په عقد کې د نه سپارلو يا د ژمنې د ماتېدو خطر موجود دی، چې بايد د قرارداد په دقيقو شرطونو او د ضمانتونو په وسيله مديريت شي. د سپارلو ځنډ هم يو مهم خطر دی، ځکه که پلورونکی په ټاکلي وخت کې مال ونه سپاري، د پېربدونکي حق زيانمنېږي، نو د وخت د دقيقې ټاکنې او د جريمې شرطونو يادونه اړينه ده. د بازار د بې ثباتۍ خطر هم د سلف په عقد کې مطرح دی، ځکه د مال قيمت مخکې ورکول کېږي او د بازار د راتلونکي بدلونونو اغېز پر پلورونکي او پېربدونکي دواړو راځي. د دې خطرونو د مديريت لپاره اسلامي بانکونه بايد د شريعت په رڼا کې د ضمانتونو او د قرارداد د شفافو شرطونو عملي کول حتمي کړي، څو د عدالت، شفافيت او د خلکو د باور اصول خوندي پاتې شي.

مقرراتي او اداري ليدلوري

په معاصر اسلامي بانکوالۍ کې د سلف عقد د مقرراتي او اداري ليدلوري له مخې ځانګړې مانا لري، ځکه چې د نړيوالو معيارونو او د شريعت د اصولو تر منځ همغږي د دې عقد د اعتبار لپاره حياتي ده. د اسلامي مالي مؤسسو د محاسبې او تفتيش سازمان او د اسلامي مالي خدمتونو بورډ معيارونه د سلف په اړه روښانه لارښوونې وړاندې کوي، چې د عقد د صحت لپاره د مال نوع، اندازه، کيفيت او د سپارلو وخت بايد په څرګند ډول مشخص شي، او د قيمت ورکول بايد په بشپړ ډول مخکې له مخکې ترسره شي. دغه معيارونه د اسلامي بانکونو لپاره د شفافيت او د شريعت د اصولو د رعايت تضمين کوي، او د نړيوالو اسلامي مالي مؤسسو تر منځ د همغږۍ زمينه برابروي.

په افغانستان کې د سلف د تطبيق لپاره څو مهمې ستونزې شته چې

د بانکي سکتور د پرمختګ لپاره باید حل شي. لومړی ګام په دقیقه توګه د اسنادو او قراردادونو چمتو کول دي، ځکه د عقد د اعتبار لپاره باید ټول شرایط په روښانه ډول ثبت شي. دویم مهم اقدام د شریعت د مطابقت ډاډ دی، چې د اسلامي بانکونو د شریعت بورډونو له خوا باید په دوامداره توګه وڅارل شي. درېیم اقدام د خلکو د پوهاوي کچه ده، ځکه ډېری پیرودونکي او پلورونکي د سلف د اصولو په اړه کافي معلومات نه لري، نو د عامه پوهاوي پروګرامونه او د اسلامي بانکوالۍ د معرفي کولو هڅې اړینې دي. د دې ستونزو حل د افغانستان د بانکي سکتور لپاره د اعتبار او د خلکو د باور د ټینګښت لپاره حیاتي ارزښت لري.

د نورو هېوادونو تجربې د افغانستان لپاره د زده کړې مهمې سرچینې دي. په سوډان کې د سلف عقد د کرنیزو محصولاتو د تمویل لپاره په پراخه کچه کارول شوی، چې د بزګرانو لپاره یې د نغدو پیسو لاسرسی آسان کړی او د کرنې سکتور یې پیاوړی کړی دی. په مالیزیا کې بیا د سلف اصول د اسلامي مالي محصولاتو په جوړښت کې د نوښت لپاره کارول شوي، چې د سوداګرۍ او تولیدي سکتورونو د ملاتړ لپاره عملي وسایل وړاندې کوي. دغه قضیې ښیي چې د سلف تطبیق نه یوازې د شریعت له نظره مشروع دی، بلکې د اقتصادي ودې او د مالي شمولیت د پراختیا لپاره هم اغېزمنه وسیله ده، چې افغانستان کولی شي له دغو تجربو څخه ګټه واخلي او د خپل بانکي سکتور د پیاوړتیا لپاره یې تطبیق کړي.

اخلاقي او ټولنیز اړخونه

په اسلامي بانکوالۍ کې د سلف عقد اخلاقي او ټولنیز اړخونه د مالي شمولیت، د ربا او غرر د مخنیوي، او د ټولنې د پایداره پرمختګ لپاره ځانګړې مانا لري. د سلف کارول د مالي شمولیت لپاره یوه مهمه وسیله ده، ځکه بزګرانو، کوچنیو سوداګرو او تولیدوونکو ته د نغدو پیسو لاسرسی برابروي، چې د هغوی د فعالیتونو د پراختیا او د ژوند د ښه والي سبب ګرځي. د دې عقد له لارې هغه کسان چې له دودیزو بانکي وسایلو څخه لرې پاتې دي، د اسلامي بانکوالۍ په مشروع چوکاټ کې د مالي خدمتونو برخه ګرځي، او د ټولنې د اقتصادي عدالت په ټینګښت کې ونډه اخلي.

د سلف په جوړښت کې د ربا او غرر مخنیوي ته ځانګړې پاملرنه کېږي، ځکه د عقد د اعتبار لپاره باید د مال نوع، اندازه، کیفیت او د سپارلو وخت په څرګند ډول مشخص شي، او د قیمت ورکول باید په بشپړ ډول مخکې له مخکې ترسره شي. دا اصول د معاملې دواړه اړخونه د شفافیت او عدالت په فضا کې ساتي، او د شریعت د اصولو پر بنسټ د خلکو باور زیاتوي. د ربا او غرر له خطره پاکه معامله نه یوازې د اسلامي بانکوالۍ مشروعیت تضمینوي، بلکې د خلکو د اعتماد د ټینګښت لپاره هم حیاتي ارزښت لري.

په ټولنیز او اقتصادي بُعد کې، سلف د ټولنې د مقاومت او پایداره پرمختګ لپاره اغېزمنه وسیله ده .د بزګرانو او کوچنیو سوداګرو د ملاتړ له لارې د تولیدي سکتور پیاوړتیا رامنځته کېږي، چې د ټولنې د اقتصادي ودې او د خلکو د ژوند د ښه والي سبب ګرځي. د سلف کارول د ټولنې د اړتیاوو د پوره کولو لپاره مشروع لارې پرانیزي، د بېوزلۍ د کمولو او د اقتصادي عدالت د ټینګښت لپاره زمینه برابروي، او د ټولنې د پایداره پرمختګ لپاره د اسلامي بانکوالۍ رول لا زیاتوي. په دې توګه، سلف نه یوازې یو فقهي عقد دی، بلکې د ټولنیز عدالت، اقتصادي شفافیت او د خلکو د باور د ټینګښت لپاره یوه عملي وسیله هم ګڼل کېږي.

سید خالد خالقیار، د افغانستان بانک د نشراتو ارشد آفیسر

اخذلیکونه:

1. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI). (2021). *Shari'ah standards*. Manama: AAOIFI. Retrieved from https://aaoifi.com
2. Islamic Financial Services Board (IFSB). (2023). *IFSB-30: Revised guiding principles on corporate governance for institutions offering Islamic financial services (banking segment)*. Kuala Lumpur: IFSB. Retrieved from https://www.ifsb.org
3. Islamic Financial Services Board (IFSB). (2025). *IFSB-31: Guiding principles for effective supervision of Shari'ah governance*. Kuala Lumpur: IFSB. Retrieved from https://www.ifsb.org
4. Elhiraika, A. B. (2003). *On the experience of Islamic finance in Sudan. Islamic Economic Studies, 10*(2), 1–24. Islamic Development Bank.
5. Dusuki, A. W., & Abdullah, N. I. (2007). *Maqasid al-Shari'ah, Maslahah, and corporate social responsibility. American Journal of Islamic Social Sciences, 24*(1), 25–45.
6. Mahmud, M., Hassan, M. H., & Khairul Anuar, N. F. (2018). *Bay wa salaf in Islamic banking current practices. ISRA International Journal of Islamic Finance, 10*(2), 206–224. https://doi.org/10.1108/IJIF-01-2018-0005

د افغانستان بانک در سال ۱۴۴۷

تحکیم ثبات پولی، توسعه نظام مالی و حمایت از رشد اقتصادی

سال ۱۴۴۷ هـ.ق در شرایطی سپری گردید که اقتصاد جهانی و منطقه‌ای با چالش‌های مختلف؛ از جمله نوسانات بازارهای مالی، تغییرات نرخ اسعار و فشارهای تورمی مواجه بود. در چنین شرایطی، د افغانستان بانک با اتخاذ تدابیر مناسب و اجرای برنامه‌های هدفمند توانست ثبات نسبی پول افغانی را حفظ نموده، سلامت نظام بانکی را تقویت کند و اعتماد مردم و فعالان اقتصادی را نسبت به نظام پولی و مالی کشور افزایش دهد.

دستاوردهای د افغانستان بانک در این سال، تنها به حفظ ثبات پولی محدود نگردیده، بلکه در بخش‌های مختلف از جمله مدیریت پول در گردش، بهبود کیفیت بانکنوت‌های افغانی، تقویت نظارت بانکی، تنظیم فعالیت‌های صرافی و مؤسسات مالی غیر بانکی، توسعه سکتور بانکی، حمایت از سرمایه‌گذاری و ساده‌سازی پروسه‌های اداری نیز اقدامات مهمی انجام شده است.

مهم‌ترین فعالیت‌ها و دستاوردهای د افغانستان بانک در سال ۱۴۴۷ نشان می‌دهد که چگونه این بانک با اجرای برنامه‌های مؤثر و اتخاذ رویکردهای منظم، در راستای حفظ ثبات اقتصادی، توسعه نظام مالی و ایجاد زمینه مناسب برای رشد پایدار کشور گام برداشته است.

حفظ ارزش پول ملی و مدیریت ثبات پولی

حفظ ارزش و ثبات پول افغانی از مهم‌ترین اهداف د افغانستان بانک در چارچوب سیاست پولی کشور می‌باشد. در سال ۱۴۴۷ این بانک با استفاده از ابزارهای مختلف سیاست پولی، از جمله تنظیم حجم نقدینگی، مدیریت عرضه و تقاضای پول، برگزاری لیلام‌های اسعار و نظارت دوام‌دار بر بازار اسعار، تلاش نمود تا از نوسانات شدید نرخ ارز جلوگیری نماید.اجرای مؤثر این اقدامات سبب گردید تا پول افغانی در مقایسه با بسیاری از ارزهای منطقه از ثبات نسبی برخوردار گردد. در نتیجه مدیریت مناسب بازار ارز و اتخاذ سیاست‌های پولی مؤثر، ارزش افغانی در سال ۱۴۴۷ نسبت به سال گذشته حدود ٦.٠١ درصد افزایش یافت.این دستاورد نشان‌دهنده نقش مهم بانک مرکزی در حفظ قدرت خرید مردم، تأمین ثبات اقتصادی و ایجاد فضای مناسب برای فعالیت‌های تجارتی و سرمایه‌گذاری می‌باشد؛ زیرا ثبات پول ملی یکی از عوامل اساسی برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، رشد تجارت و تقویت اعتماد عمومی است.

مدیریت پول در گردش و حفظ کیفیت بانکنوت‌ها

مدیریت پول در گردش و حفظ کیفیت بانکنوت‌ها از دیگر مسئولیت‌های مهم د افغانستان بانک به شمار می‌رود. این بانک در سال ۱۴۴۷ نیز روند مدیریت پول در گردش و جمع‌آوری بانکنوت‌های مندرس و فرسوده را به‌گونه منظم ادامه داد.در این سال، مجموع پول افغانی در گردش به ۴۰۹ میلیارد افغانی رسید و به ارزش ۲،۵۴۱،۶۴۵،۰۰۰ افغانی بانکنوت‌های مندرس و آسیب‌دیده از بازار جمع‌آوری و حریق گردید. جایگزینی بانکنوت‌های نو به جای پول‌های فرسوده، نه تنها کیفیت پول ملی را حفظ می‌کند، بلکه سهولت در معاملات روزمره و اعتماد شهروندان نسبت به پول افغانی را نیز افزایش می‌دهد. مدیریت دقیق حجم پول در گردش همچنان به د افغانستان بانک کمک می‌نماید تا نیازهای نقدی بازار را به‌موقع تأمین نموده و از ایجاد بی‌نظمی در عرضه پول جلوگیری کند.

تقویت نظارت بانکی و سلامت نظام مالی

سلامت سکتور بانکی، یکی از پایه‌های اساسی ثبات مالی کشور محسوب می‌شود. د افغانستان بانک در سال ۱۴۴۷ نظارت خویش را بر فعالیت بانک‌ها از طریق بررسی‌های حضوری و غیرحضوری، ارزیابی وضعیت مالی و نقدینگی بانک‌ها و بررسی میزان رعایت قوانین و مقررات بانکی تقویت نمود. در این روند، بر تطبیق معیارهای مبارزه با پول‌شویی ، مدیریت خطرات و رعایت اصول احتیاطی بانکی تأکید بیشتر صورت گرفت تا حقوق سپرده‌گذاران حفظ شده و اعتماد عمومی به سکتور بانکی افزایش یابد. همچنان، یکی از اقدامات مهم در این بخش، رفع محدودیت از تضمین‌های بانکی شرکت‌ها و تجار بود که پس از بررسی‌های تخنیکی و حقوقی لازم و با هماهنگی بانک‌های تجارتی عملی گردید. این اقدام نقش مؤثری در رفع مشکلات مالی سکتور خصوصی، تقویت فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد فضای مناسب‌تر برای سرمایه‌گذاری ایفا نمود.

توسعه سکتور بانکی و حمایت از فعالیت‌های اقتصادی

د افغانستان بانک در سال ۱۴۴۷ تلاش نمود تا نقش سکتور بانکی را از یک ارائه‌کننده صرف خدمات مالی به یک شریک مؤثر در روند توسعه اقتصادی کشور ارتقا دهد. در همین راستا، میکانیزم مشارکت بانک‌های تجارتی در تمویل پروژه‌های ملی با هماهنگی نهادهای ذیربط نهایی گردید. یکی از نمونه‌های مهم این برنامه، پروژه خط آهن هرات – مزارشریف می‌باشد که قرار است با مشارکت بانک‌های تجارتی تمویل گردد. این پروژه می‌تواند در توسعه زیربناها، گسترش تجارت، تقویت اتصال منطقه‌ای و ایجاد فرصت‌های کاری نقش مهمی داشته باشد. علاوه بر این، توسعه بانکداری اسلامی، گسترش خدمات الکترونیکی، بهبود سیستم‌های پرداخت و تشویق نوآوری در خدمات مالی از دیگر برنامه‌های مهم برای ایجاد یک نظام بانکی مدرن و پاسخگو بوده است.

حمایت از عودت‌کنندگان و ایجاد فرصت‌های اقتصادی

در راستای حمایت از تجار و سرمایه‌گذاران عودت‌کننده، د افغانستان بانک با همکاری بانک‌های تجارتی و نهادهای مربوط، سهولت‌های لازم را برای دسترسی آنان به خدمات بانکی، افتتاح حساب، انتقال سرمایه و استفاده از تمویلات فراهم نمود. همچنان، زمینه دسترسی عودت‌کنندگان به تمویلات خرد برای آغاز فعالیت‌های کوچک تجارتی، تولیدی و خدماتی فراهم گردید. این اقدامات می‌تواند در ایجاد فرصت‌های کاری، افزایش تولید داخلی و مشارکت بیشتر عودت‌کنندگان در رشد اقتصادی کشور مؤثر واقع شود.

اصلاحات اداری و ساده‌سازی خدمات

یکی از محورهای مهم فعالیت د افغانستان بانک در سال ۱۴۴۷ بهبود روندهای کاری و ساده‌سازی پروسه‌های اداری بود. در این راستا، با بازنگری طرزالعمل‌ها، استفاده بیشتر از سیستم‌های الکترونیکی و تقویت هماهنگی داخلی، تلاش گردید تا خدمات با سرعت و شفافیت بیشتر ارائه شوند. این اصلاحات موجب کاهش بروکراسی، صرفه‌جویی در وقت و منابع، افزایش رضایت مراجعین و ایجاد اداره‌ای مؤثر و خدمت‌محور گردید.

باید گفت که دستاوردهای د افغانستان بانک در سال ۱۴۴۷ نشان می‌دهد که این نهاد در کنار حفظ ثبات پولی و مالی، نقش مهمی در توسعه نظام بانکی، حمایت از فعالیت‌های اقتصادی و اصلاح ساختارهای اداری ایفا نموده است. حفظ ارزش پول افغانی، مدیریت سالم پول در گردش، تقویت نظارت بانکی، توسعه خدمات مالی، حمایت از سرمایه‌گذاری و ساده‌سازی خدمات اداری، مجموعه اقداماتی است که زمینه اعتماد بیشتر مردم، رشد فعالیت‌های اقتصادی و تقویت نظام مالی کشور را فراهم ساخته است. ادامه این مسیر می‌تواند نقش د افغانستان بانک را در تأمین ثبات اقتصادی و فراهم‌سازی زمینه رشد پایدار افغانستان بیش از پیش برجسته سازد.

نویسنده: محمد کاظم سروری مدیر ارتباط رسانه ای

سايبري مقاومت؛

د نړيوالې سوداګرۍ او اقتصادي ثبات بنسټ

دا مقاله د نړيوال اقتصادي فورم له وېبپاڼې څخه ژباړل شوې ده.

ډيجيټلي سوداګري ورځ تر بلې پر نړيوال اقتصاد خپل رول زياتوي او د نړيوالې سوداګرۍ شاوخوا يوه څلورمه برخه جوړوي. د ډيجيټلي اړيکو او شبکو په پراخېدو سره د سوداګرۍ لګښتونه د پام وړ راکمېږي او دا کار د هېوادونو ترمنځ د توکو، خدمتونو او پانګې جريان چټک کوي. په منځني ډول، د يو هېواد په کورنيو ډيجيټلي اړيکو کې د ۱ سلنه زياتوالی په پايله کې نړيواله سوداګري ۱.۵ سلنه زياتوالی مومي.

په داسې حال کې چې نړيواله سوداګري او ډيجيټلي اړيکې يو بل پياوړي کوي، په ورته وخت کې نوي او جوړښتي (سيستماتيک) زيانونه او خطرونه هم لري. ژيوپوليټيکي چاپېريال چې د دې اړيکې زېربنا جوړوي، په زياتېدونکي ډول د تجزيې او ټوټه کېدو په حال کې دی. د ډيجيټلي سوداګرۍ لپاره دا وضعيت نوي خطرونه رامنځته کوي. سايبري بريدګر د سياسي بې‌ثباتۍ او پراخو ډيجيټلي نښلونو له فرصتونو څخه په ګټې اخيستنې سره خپل بريدونه ترسره کوي.

د دې ګواښونو د مخنيوي لپاره، حکومتونه د ډيجيټلي حاکميت پاليسۍ پلي کوي، څو ملي سايبري مقاومت پياوړی او پر بهرنيو ستراتيژيکو سرچينو خپله تکيه راکمه کړي. خو د دې پاليسۍ يوه مهمه پايله دا ده چې د هېوادونو ترمنځ د سايبري مقرراتو، د معلوماتو د مديريت او د هېواد دننه د معلوماتو ساتلو په غوښتنو کې زيات توپيرونه رامنځته کېږي، چې دې چارې د نړيوالې ډيجيټلي سوداګرۍ پر وړاندې نوې حقوقي او عملي ننګونې راولاړې کړې.

د ټکنالوژۍ د ډيجيټلي سوداګرۍ بڼه بدلوي

د شته ژيوپوليټيکي کړکېچونو ترڅنګ، مصنوعي ځيرکتيا د سايبري ګواښونو چټکتيا او پېچلتيا نوره هم زياته کړې ده. حال دا چې، مهمې ډيجيټلي زېربناوې، لکه د انټرنټ پر بنسټ خدمتونه، مالي پلاټفورمونه او نور بنسټيز ډيجيټلي سيستمونه،

تر بل هر وخت ډېر متمرکز او یو پر بل پورې تړل شوي دي. د دغو بدلونونو ګډه پایله دا ده چې سایبري امنیت نور یوازې د تخنیکي خطرونو د مدیریت یوه موضوع نه ده، بلکې د نړیوال اقتصاد او ژیوپولیتیک په کچه په یوې سترې او اغېزناکې ننګونې بدل شوی دی.

په داسې شرایطو کې چې ډیجیټلي نړۍ ورځ تر بلې د تجزیې او ټوټه کېدو له ننګونو سره مخ کېږي، د نړیوالې سوداګرۍ راتلونکې به تر ډېره د خوندي او باوري ډیجیټلي اړیکو او شبکو پورې تړلې وي. له همدې امله، سایبري مقاومت د سوداګرۍ د پایښت او ثبات یو بنسټیز شرط ګرځېدلی دی. په همدې بنسټ، مشران او پالیسي جوړوونکي باید د داسې نوي واقعیت لپاره چمتووالی ونیسي چې په کې سایبري ګواښونه، ژیوپولیتیکي کړکېچونه او بېلابېل ټکنالوژیکي ایکوسیستمونه په زیاتېدونکي ډول یو بل پیاوړی کوي او په ګډه د نړیوالې سوداګرۍ او اقتصاد لپاره نوې ننګونې او خطرونه رامنځته کوي.

۵ هغه بدلونونه چې اوس مهال ټکنالوژي او سوداګري سره یو ځای کوي

د سایبري امنیت په اړه د ۲۰۲۶ کال په نړیوالې اقتصادي کلنۍ غونډه کې چې د «سوداګریزو ترینګلتیاوو پر مهال د خوندي اړیکې د تأمینولو» تر سرلیک لاندې جوړه شوې وه. په دې غونډه کې د دولت، مالي سکتور او نړیوال لوژستیک د برخو مشرانو د دې بهیر بېلابېل اړخونه وڅېړل چې په لاندې ډول یې د بحثونو او ارزونو مهمې پایلې تشریح کېږي.

۱ . د نړیوالې سوداګرۍ بنسټیز جوړښت له زیاتېدونکو فشارونو سره مخ دی

عصري سوداګري پر یوه پټه او خورا پېچلې فزیکي-ډیجیټلي زېربنا تکیه لري، چې پکې هایپرسکېلرونه، د سمندر لاندې مخابراتي کېبلونه، لوژستیکي شبکې، د اداینو پلاټفورمونه او انټرنټ پر بنسټ بېلابېل زېربنایي خدمات شامل دي. دا نښلول شوي سیستمونه د دې زمینه برابروي چې توکي، خدمتونه او مالي پانګه پر وخت او منظم ډول د هېوادونو ترمنځ ولېږدول شي. خو په وروستیو کې دا زېربنا د ژیوپولیتیکي کړکېچونو او سایبري ګواښونو له زیاتېدونکي فشار سره مخ شوې ده.

نړیوال لوژستیکي شرکتونه په زیاتېدونکي ډول له داسې ګډوډیو سره مخ دي چې یوازې تر جلا پېښو پورې محدودې نه دي، بلکې دوامداره او سیستماتیکې اغېزې لري. سیمه‌ییزې شخړې او جګړې د نړۍ د عملیاتو پر بهیر پرله پسې اغېزې کوي؛ لکه د هوایي حریمونو تړل کېدل، د بار وړونکو موټرونو د مسیرونو بدلول او په مهمو ټرانسپورټي دهلیزونو کې د ګڼه‌ګوڼې او بندښتونو زیاتېدل. له بلې خوا، سایبري برید‌ګر ورځ تر بلې منظم، همغږي، له پولو اوښتي او د مصنوعي ځیرکتیا له امله لا پیاوړي شوي او په زیاتېدونکي ډول سایبري او فزیکي اختلال/ګډوډي سره یو ځای کوي چې د دې دواړو ګواښونو هم‌مهاله شتون یو سیستماتیک خطر رامنځته کوي.

دا ننګونه ځکه خورا جدي ده چې اوسمهال ډېری صنعتونه پر ډېرو متمرکزو ډیجیټلي زېربناوو تکیه لري. د بېلګې په توګه، مالي بنسټونه د نړیوالې سوداګرۍ او ادواینو د دوام لپاره په پراخه کچه پر هایپرسکېلرونو، درېیم لوري خدمت برابروونکو او یو له بل سره تړلو شبکو تکیه کوي. که د دې شبکې په یوه مهمه او حیاتي برخه کې ګډوډي یا اختلال رامنځته شي، نو اغېزې یې په چټکۍ سره بازارونو او د عرضې ځنځیرونو ته خپرېدای شي.

له همدې امله، عملیاتي مقاومت اوسمهال یوازې د مخنیوي موضوع نه ده، بلکې د دوام او ثبات یو اساسي شرط ګرځېدلی دی. مالي بنسټونه په زیاتېدونکي ډول هڅه کوي چې خپلې حیاتي دندې وپېژني، د معلوماتو د جریانونو په اړه ښه پوهه ترلاسه کړي او داسې د بیا رغونې وړتیاوې رامنځته کړي چې وکولای شي د سختو او ویجاړوونکو سایبري پېښو پر مهال هم د اساسي عملیاتو د دوام امکان برابر کړي.

۲ .تجزیه کېدل د سایبري مقاومت بهير لا پېچلی کوي

که څه هم ډیجیټلي سیستمونه په نړیواله کچه فعالیت کوي، خو قوانين او مقررات یې ورځ تر بلې د هېوادونو ترمنځ له یو بل څخه جلا کېږي. هېوادونه د سایبري مقاومت، د معلوماتو د مدیریت او ډیجیټلي حاکمیت لپاره هغه بېلابېلې تګلارې تعقیبوي؛ چې تر ډېره د ملي امنیت، عامه پالیسۍ او اقتصادي موخو پر بنسټ ولاړې وي. خو د دغو بېلابېلو تګلارو ټولیزه پایله د داسې نامنسجم چاپېریال رامنځته کېدل دي چې د څو هېوادونو په کچه فعالو سازمانونو لپاره پکې فعالیت کول ورځ تر بلې ستونزمن کېږي.

د هغو شرکتونو لپاره چې په بېلابېلو قضایي حوزو کې فعالیت کوي، دا وېش او تجزیه کېدنه د عملیاتو په برخه کې د پام وړ پېچلتیاوې رامنځته کوي. د پېښو د راپور ورکولو بېلابېل مهالوېشونه، د مقاومت د معیارونو توپیر او له یو بل سره د نه همغږۍ مقرراتي غوښتنې د سایبري پېښو پر وړاندې د غبرګون هڅې له ستونزو سره مخ کوي، په ځانګړې توګه هغه مهال چې چټک اقدام او همغږي تر ټولو ډېر اهمیت ولري.

دا ننګونه یوازې د مقرراتو د رعایتولو تر کچې محدوده نه ده. د مقرراتي چوکاټونو تجربه کېدنه خپله د سایبري مقاومت پر څواک هم منفي اغېز کوي، ځکه چې د نړیوالو عملیاتو لپاره د یو واحد او منسجم امنیتي جوړښت پلي کول له جدي خنډونو سره مخ کوي.

همدارنګه دا وضعیت لا پسې جدي کېږي، ځکه چې ژیوپولیتیکي سیالۍ د ټکنالوژۍ ایکوسیستمونه هم اغېزمنوي. د نړۍ په بېلابېلو سیمو کې د ټکنالوژیکو بنسټونو تدریجي وېش شرکتونه دې ته اړ باسي چې په یو وخت کې د څو بېلابېلو زېربناوو، معیارونو او عملیاتي ماډلونو ملاتړ وکړي. که څه هم دا ډول وېش نښايي د امنیت یا ملي حاکمیت ځینې موخې پیاوړې کړي، خو ورسره په نړیوال اقتصاد کې لګښتونه، عملیاتي بار او سایبري پېچلتیاوې هم زیاتوي. له همدې امله، د خطر موضوع یوازې سایبري امنیت نه دی، بلکې په راتلونکې کې د ډیجیټلي اقتصاد اغېزناکتیا او پرانیستوالی هم ورپورې تړلی دی.

۳ . مصنوعي ځیرکتیا هم مقاومت پیاوړی کوي او هم ګډوډۍ زیاتوي

د مصنوعي ځیرکتیا چټک پرمختګ دا فشارونه لا نور هم زیات کړي دي. برید کوونکي اوس په زیاتېدونکي ډول له مصنوعي ځیرکتیا څخه د سایبري بریدونو د چټکولو، پراخولو او اتوماتولو لپاره کار اخلي او دا کار په بې ساري چټکتیا سره ترسره کېږي. هغه وختونه چې مخکې به د یوې کمزورې امنیتي ستونزې د کارولو لپاره اوونیو ته اړتیا وه، اوس په ورځو او حتی په څو دقیقو کې ترسره کېږي. همدارنګه، د مصنوعي ځیرکتیا او سایبري فزیکي عملیاتو یوځای کېدل د لا همغږو او زیاتو تخریبي بریدونو احتمال لوړ کړی دی.

په ورته وخت کې، اداري او سازمانونه هم د خپل دفاعي ځواک د پیاوړتیا لپاره په زیاتېدونکي ډول پر مصنوعي ځیرکتیا تکیه کوي. د سوداګرۍ په ډیجیټلي اکوسیستم کې، امنیتي ټیمونه له مخکې نه د اوسنیو ګواښونو د پراخوالي او پیچلتیا د مدیریت لپاره جدي هڅې کوي، څو دغه ستونزې په اغېزمن ډول اداره او کنټرول کړي.

مصنوعي ځیرکتیا اوسمهال د غیر عادي کړنو د پېژندلو، د مهمو خبرداریو د لومړیتوب ټاکلو او د کمزوریو د کشف لپاره تر دې مخکې چې سیستمونه عملي شي، یوه بنسټیزه اړتیا ګرځېدلې ده. انسانان نور یوازې نه شي کولای د ګواښونو دومره لوی حجم او چټک بدلون مدیریت کړي. دا وضعیت یو ستراتیژیک تناقض رامنځته کوي؛ مصنوعي ځیرکتیا په ورته وخت کې له یوې خوا د سایبري خطرونو کچه لوړه کړې او له بلې خوا د مقاومت لپاره نه بېلېدونکې وسیله ګرځېدلې ده.

د دې حالت مدیریت یوازې د ټکنالوژۍ په کارولو سره نه حل کېږي. دا به د اغېزمنې اداري، باور جوړونې او د واقعي انساني څارنې په ساتلو پورې تړلی وي، په داسې حال کې چې د امنیتي عملیاتو ډېری برخې ورځ تر بلې اتومات کېږي.

۴. سايبري مقاومت نور له همکارۍ او همغږۍ پرته نه شي رامنځته کېدای

لکه څنګه چې سوداګري، ټکنالوژي او بنسټيزې زېربناوې ورځ تر بلې له يو بل سره تړلې او نښلول کېږي، سايبري مقاومت هم په زياتېدونکي ډول د ټول ايکوسيستم په کچه د ګډې همغږۍ او همکارۍ پورې تړل کېږي. د عامه او خصوصي سکتورونو تر منځ نږدې همکاري، د معلوماتو شريکول او د باور وړ مقرراتي همغږي د خوندي ډيجيټلي سوداګرۍ د دوام لپاره بنسټيز شرطونه ګرځېدلي دي.

دا موضوع په ځانګړې توګه د اکمالاتي ځنځيرونو او کوچنيو سازمانونو لپاره ډېره مهمه ده، ځکه چې هغوی ډېرې وخت د پېچلو سايبري خطرونو د مديريت لپاره کافي سرچينې نه لري ترڅو ياد سايبري خطرونه په خپلواکه توګه مديريت کړي. لوی شرکتونه اوسمهال په زياتېدونکي ډول د دريېمو اړخونو د خطرونو د مديريت لا سخت او منظم ميتودونه عملي کوي، چې پکې پرلپسې څارنه، خپلواکې پلټنې او د عرضه کوونکو د تنوع ستراتيژۍ شاملې دي، تر څو په ټول اکو سيستم کې دوامداره مقاومت رامنځته کړي.

په نړيواله کچه، د څو اړخيزو همکاريو او د مقرراتي ادارو ترمنځ همکاري او همغږي ورځ تر بلې اهميت پيدا کوي چې دا کار د بشپړې نړيوالې همغږۍ لپاره عملي بديلونه ګڼل کېږي. نوو غوړېدونکو سوداګريزو تړونونو او د ډيجيټلي اقتصاد شراکتونو په تدريجي ډول سايبري مقاومت، د ښېښو په راپور ورکولو کې همغږي او ګډ حاکميتي چوکاټونه د اقتصادي همکارۍ د بنسټيزو عناصرو په توګه رانغاړي. موخه بشپړ يو شانوالی نه دی، بلکې د سيستمونو ترمنځ د متقابلې همغږۍ رامنځته کول دي، تر څو د بېلابېلو نظامونو ترمنځ د باور او همغږۍ کافي کچه برابره شي او په يوې تجزيه شوې نړۍ کې خوندي نړيوال اتصال او اړيکې دوام ومومي.

سايبري مقاومت په يو اقتصادي ستراتيژۍ بدلېږي

نړيوال اقتصاد داسې پړاو ته داخل شوی چې په کې ژيوپوليتيکي وېش، د ټکنالوژۍ سيالي او سيستماتيک سايبري خطرونه په زياتېدونکي ډول ورځ تر بلې له يو بل سره تړل کېږي. په داسې چاپېريال کې سايبري امنيت نور يوازې د سوداګرۍ او اقتصادي پاليسيو ترڅنګ يو مرستندويه عنصر نه شي کېدای، بلکې د اقتصادي ثبات، د عملياتو د دوام او د ستراتيژيکي ښه والي يو بنسټيز شرط ګرځېدلی دی.

هغه سازمانونه او اقتصادونه چې تر ټولو برياله تطبيق کوي، اړينه نه ده چې دا سازمانونه دې ګډوډۍ په بشپړه توګه له منځه يوسي، بلکې اړينه ده ترڅو د شوکونو په جذبولو، ژر رغېدلو او زياتېدونکي پېچلو ډيجيټلي اکوسيستمونو کې د باور ساتلو وړتيا ولري. اقتصادي سيالي به په زياتېدونکي ډول يوازې د بازارونو او اکمالاتي ځنځيرونو لاسرسي پورې محدوده نه وي، بلکې تر ډېره به پدې ځرخيږي چې يو هېواد يا سازمان څومره توان لري تر څو په نړيواله کچه باوري، له يو بل سره همغږي او دوامداره ډيجيټلي زېربناوې وساتي.

له همدې امله، په راتلونکو کلونو کې د اړيکو د امنيت تأمينول به يوازې د پياوړو دفاعي تدابيرو په جوړولو پورې محدود نه وي. دا کار د مقاومت يو نوي ماډل ته اړتيا لري، داسې ماډل چې په همغږۍ، متقابلې همکارۍ او ګډ تطبيق تکيه ولري او وکولای شي د ژيوپوليتيکي او ټکنالوژيکي بدلونونو په حرکت سره ځان عيار کړي.

ليکوالان: اېپساډا سوانسکرج او ډان روډني جونيو

ژباړونکی: صفي احمد ناصري، د افغانستان بانک د ژباړې د بورډ غړی

سرچينه:

1. https://www.weforum.org/stories/trade-and-investment/why-cyber-resilience-foundation-global-trade/

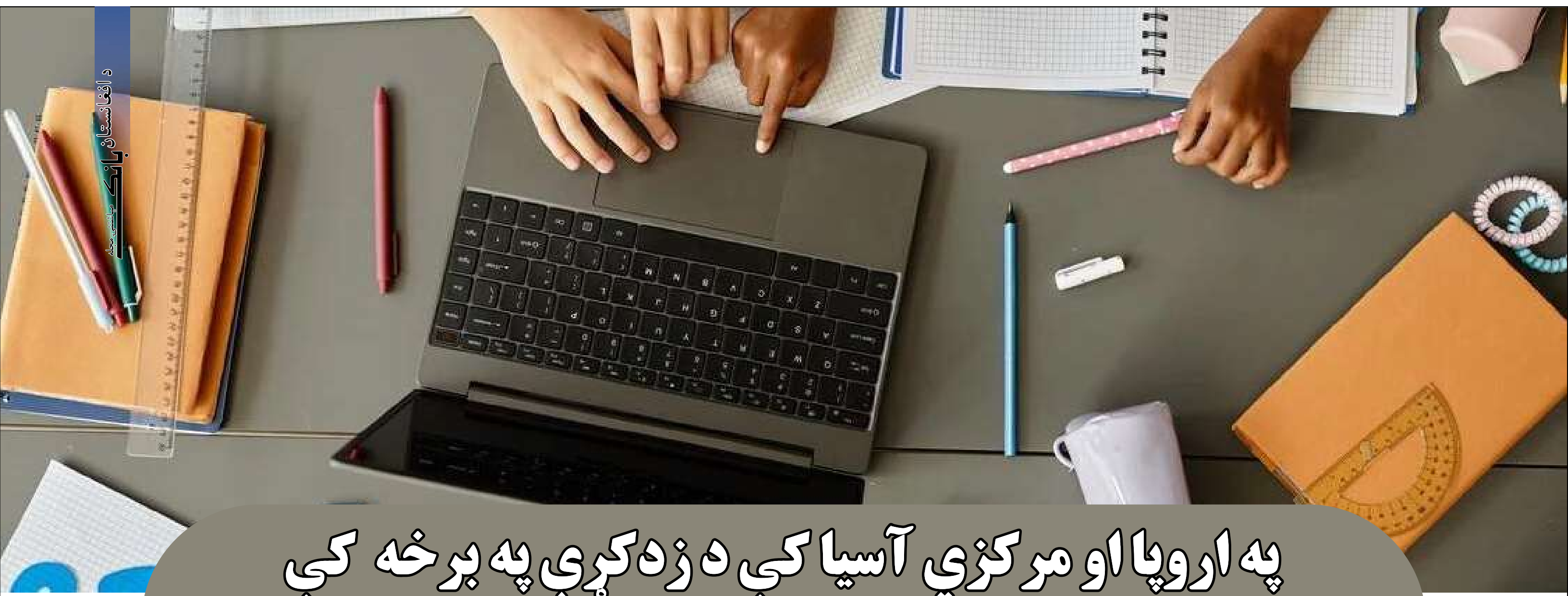

په اروپا او مرکزي آسیا کې د زدکړې په برخه کې د مصنوعي ځیرکتیا رول

دا مقاله د نړیوال بانکی له وېبپاڼې څخه ژباړل شوې ده.

لکه څرنګه چې مصنوعي ځیرکتیا د بالکان په ټاپوګانو او ترکیه کې په چټکۍ سره په درسي ټولګیو کې مخ پر دود روانه ده، د پالیسۍ بحث تر ډېره د چټ باټونو، مناسبو پلټفارمونو او د نمرو ورکولو په خپلکاره سیستمونو باندې متمرکز دی.

تر دې مهاله، په اروپا او مرکزي آسیا کې په لومړۍ ډله هیوادونو لکه بلغاریا، رومانیا او ترکیې کې د نړیوال بانک د زدکړې په برخه کې د مصنوعي ځیرکتیا د چمتووالي د ارزونې پروګرام یوه مهمه پایله وړاندې کوي: د زدکړې په برخه کې د مصنوعي ځیرکتیا راتلونکی تر ډېره بریده ټکنالوژۍ ته د لاسرسي له لارې نه بلکې له دې لارې ټاکل کیږي چې څرنګه ښوونیز سیستمونه د هغې د کارونې لپاره مناسب مهارتونه رامنځته کوي. په حقیقت کې، مصنوعي ځیرکتیا داسې ټکنالوژي نه ده چې تر ډېره مهارتونو ته اړتیا نه لري، بلکې هغه کسانو ته ډېره ګټه رسوي چې په سمه او مسوولانه توګه یې کارولی شي او د هغو کسانو لپاره چې دا وړتیا نه لري؛ د زدکړو او فرصتونو شته واټن لا پراخیدلی شي.

مصنوعي ځیرکتیا د "مهارت" تعریف بدلوي، خو بنسټیز مهارتونه لا هم اړین دي

په یادو دریو هېوادونو کې، مصنوعي ځیرکتیا وار د مخه د زدکوونکو د زدکړې او د ښوونکو د تدریس طریقې بدلې کړې دي. زدکوونکي په زیاتېدونکي توګه له مصنوعي ځیرکتیا څخه د شخصي ښوونکي، د کورنۍ دندې همکار او حتی د مسلک د سلاکار په توګه کار اخلي.

په حقیقت کې، دا د سیمه ایزو پلټفارمونو د پراخه کارونې له لارې لیدل کیږي.

- ترکې زدکوونکي په فعاله توګه د دولت له لوري رامنځته شوي اِي بي ای د زدکوونکو مرستیال د شخصي زدکړو پر مهال کاروي، په داسې حال کې چې د مصنوعي ځیرکتیا د ښوونکي مرستیال د ښوونځي عمر لرونکو له یو میلیون څخه زیاتو سوریایي کډوالو ماشومانو ته د ژباړې بشپړ ملاتړ وړاندې کوي.
- په بلغاریا کې، زدکوونکي داسې یو پلاټفورم کاروي چې له ۲۷۰۰۰ څخه زیاتې د لوبو په بڼه او له درسي نصاب سره سم ویډیویي درسونه او آزموینې لري. همدارنګه، دوی بلغاریایي جي پي تي پلاټفورم کاروي چې په بشپړه توګه د بلغاریایي ژبې پر بنسټ روزل شوی د مصنوعي ځیرکتیا لومړنی لوی تولیدي ماډل دی او د ځایي زدکوونکو لپاره په زدکړه کې د انګلیسي ژبې څخه له منځه وړي.
- په رومانیا کې زدکوونکي د بکلوریا برخلیک ټاکونکې آزموینې ته د چمتووالي لپاره د سارو په نوم پلاټفورم په څېر د زدکړې مرستیال کاروي چې د کورنیو دندو د ترسره کولو درجه ۲۸ سلنه لوړوي.

همدارنګه، ښوونکي هم تر ډېره د درسي پلان د طرحه کولو، د منځپانګې د تولید او زدکوونکو د فعالیت د تحلیل لپاره په مصنوعي ځیرکتیا باندې تکیه کوي. د مصنوعي ځیرکتیا د کارونې دا مخ پر

زیاتېدونکي تنوع دا پوښتنه راپورته کوي چې کوم مهارتونه تر ټولو مهم دي. په دې توګه، د زدکوونکو لپاره یوازې بنسټیزه ډیجیټلي پوهه بسنه نه کوي، بلکې هغوی باید انتقادي تفکر، د معلوماتو د ارزونې وړتیا او له ځان سره د زدکړې مهارتونه هم ترلاسه کړي.

د اوکلي او د هغه همکارو لیکوالانو د خپرېدو په حال کې څېړنې ښيي چې هغه زدکوونکي چې غښتلي بنسټیز ادراکي مهارتونه لري، له مصنوعي ځیرکتیا څخه په اغېزناکه توګه ګټه اخلي؛ خو هغه زدکوونکي چې مصنوعي ځیرکتیا یوازې د تکیه کوونکې وسیلې په توګه کاروي، د شاته پاتې کېدو له خطر سره مخ دي. د ښوونکو لپاره هم کار زیات شوی دی، هغوی باید مصنوعي ځیرکتیا په اغېزناکه توګه په درسي بهیر کې ورګډه کړي، داسې کړنې طرحه کړي چې د لوړې کچې تفکر ته وده ورکړي، د زدکوونکو د زدکړې په اړه د مصنوعي ځیرکتیا له لوري تولید شوي معلومات تفسیر کړي او د معلوماتو د محرمیت او الګوریتمي تعصب په څېر اخلاقي موضوعات په سمه توګه مدیریت کړي.

د مصنوعي ځیرکتیا وسایل د هغوی د کارونې د مهارتونو په پرتله په چټکتیا سره بازار ته وړاندې کیږي

یادو درې واړو هېوادونو د زېربنا په برخه کې سترې پانګونې ترسره کړې دي او د دوی د پالیسۍ چاپېریال تر ډېره هیله بخښونکی ښکاري. ملي ستراتیژۍ په څرګنده توګه د ډیجیټلي بدلون او په اخلاقي توګه د مصنوعي ځیرکتیا کارونې ته لومړیتوب ورکوي، چې لاندې موارد په کې شامل دي:

- د بلغاریا د مصنوعي ځیرکتیا ملي مفهوم (۲۰۲۰ – ۲۰۳۰)؛
- د رومانیا د مصنوعي ځیرکتیا ملي ستراتیژي (۲۰۲۴ – ۲۰۲۷)؛ او
- د ترکیې د پوهنې په برخه کې د مصنوعي ځیرکتیا د پالیسۍ سند او د عمل پلان (۲۰۲۵ – ۲۰۲۹).

تر ټولو مهمه دا ده چې د ښوونکو ترمنځ د مصنوعي ځیرکتیا په اړه د پام وړ لېوالتیا شتون لري. د بېلګې په توګه، په بلغاریا کې له ۷۰ سلنې څخه ډېر ښوونکي د مصنوعي ځیرکتیا له وسایلو خبر دي او نږدې نیمایي ښوونکو یې له وړاندې یاد وسایل په عملي توګه تجربه کړي دي. همدا لېوالتیا په ملي کچه د مهارتونو د لوړولو په پروګرامونو کې د پراخه ګډون لامل شوې ده. ترکیې د ښوونکو د معلوماتو متمرکزه شبکې اوبا له لارې له ۱۵۷,۰۰۰ څخه زیات ښوونکي روزلي دي، په داسې حال کې چې رومانیا د ملي بیارغونې او مقاومت پلان له بودجې تمویل شوي د «ډیجیټلي ښوونې او روزنې» پروګرام له لارې نږدې ۸۳,۰۰۰ ښوونکي چې د فعاله ښوونکو نږدې نیمایي برخه جوړوي، په نویو مهارتونو سره روزلي دي.

سره له دې، دا پرمختګ له یوې بنسټیزې ننګونې سره مخ دی چې د بشري ظرفیت کموالی ګڼل کیږي. په مصنوعي ځیرکتیا کې د ښوونکو روزنه لا هم منظمه نه ده او په ډېرو مواردو کې د عملي مهارتونو پر ځای یوازې نظري بڼه لري، آن په هغه مواردو کې چې ښوونکي انګیزه لري؛ په بشپړه او اغېزناکه توګه د مصنوعي ځیرکتیا د کارونې په برخه کې د سیستماتیک ملاتړ څخه بې برخې دي. په ترکیه کې له خدمت څخه وړاندې د روزنې له پروګرامونو څخه شواهد ښیي چې د مصنوعي ځیرکتیا د کارونې په برخه کې د راتلونکو ښوونکو باور په ټکنالوژۍ د پوهېدو او د هغې په کارونې پورې اړه لري، خو تر دې مهاله په اغېزناکه توګه د مصنوعي ځیرکتیا کارول یوازېنی خنډ ګڼل کیږي. تر ټولو لویه ستونزه دا ده چې آیا ښوونکي به وکولای شي دا وسایل د زدکوونکو د لوړو ادراکي مهارتونو لکه انتقادي تفکر او نورو د رامنځته کولو او له هغې سره سم د هغوی د زدکړو د عیارولو لپاره وکاروي. په ورته وخت کې، په زدکوونکو کې ډیجیټلي او د مصنوعي ځیرکتیا اړوند مهارتونه په لویه کچه توپیر لري، همدارنګه د ښاري او کلیوالي سیمو او د بېلابېلو ټولنیزو او اقتصادي قشرونو ترمنځ څرګند توپیرونه شتون لري، چې دا وضعیت د دې خطر زیاتوي چې مصنوعي ځیرکتیا به شته نابرابري د کمولو پر ځای لا پیاوړې کړي.

مصنوعي ځیرکتیا کولای شي د مهارتونو په وېش کې نابرابري لا زیاته کړي

د پورته ذکر شویو درېیو هېوادونو د وضعیت په شنلو کې یو شان نمونې تر سترګو کېږي. مصنوعي ځیرکتیا د مهارتونو شته نابرابري لا پیاوړې کوي. هغه زدکوونکي چې له وړاندې څخه پیاوړي ډیجیټلي مهارتونه او د انتقادي تفکر لوړه وړتیا لري، د مصنوعي ځیرکتیا له وسایلو څخه اغېزناکه ګټه اخلي، په داسې حال کې چې هغه زدکوونکي چې دا مهارتونه نه لري، د لا وروسته پاتې کېدو له خطر سره مخ کېږي.

ښوونکي په دې بهیر کې پرېکنده او بنسټیز رول لري. د مصنوعي ځیرکتیا د کارونې په لارښوونه، تنظیم او د زدکړې له شرایطو سره د

هغې په عیارولو کې د هغوی وړتیا دا ټاکي چې مصنوعي ځیرکتیا به د زدکړې کیفیت لوړ که کمزوری کړي. په هغه مواردو کې چې ښوونکي کافي چمتووالی ولري، مصنوعي ځیرکتیا کولای شي شخصي شوې، جذابه او ټولګډونه زدکړه وړاندې کړي، خو په هغه مواردو کې چې ښوونکي اړین چمتووالی ونه لري، یاد وسایل ښایي سطحي زدکړه او یا هم د علمي رښتینولی نه شتون وهڅوي.

په ورته وخت کې، ښوونیز نظامونه د بشري ظرفیت د لوړولو په پرتله د ټکنالوژۍ د پلي کولو په برخه کې په چټکۍ سره ګامونه اخلي. که څه هم زېربناوې او پالیسۍ په چټکۍ سره پرمختګ کوي، خو د ښوونکو روزنه او د نصاب سمونونه لا هم وروسته پاتې دي. سربېره پر دې، په یادو درېیو هېوادونو کې ملي ازموینې په ډېرو مواردو کې د لوړې کچې مهارتونه لکه انتقادي تفکر، د معلوماتو د ارزونې وړتیا او منطقي استدلال په ډېره کمه اندازه ارزوي چې د مصنوعي ځیرکتیا اغېزناکه او مسؤلانه کارونه ورته اړتیا لري او د مصنوعي ځیرکتیا د معنا لرونکي او اغېزناک ادغام لپاره د ښوونځیو انګېزه کموي.

پر راتلونکي د مصنوعي ځیرکتیا اغیزې

د زدکړو په برخه کې د مصنوعي ځیرکتیا بریالیتوب تر ډېره د مهارتونو په پرمختګ باندې د پانګونې په ترسره کولو پورې اړه لري. سربېره پر دې، دا هم پرېکنده ارزښت لري چې دا بدلون په څومره چټکتیا سره رامنځته کېږي او آیا موږ د دې وړتیا لرو چې په پراخه کچه دا عملي کړو که نه؟ له همدې امله، باید لاندې لومړیتوبونه په پام کې ونیول شي:

- د ښوونځیو په نصابونو کې د مصنوعي ځیرکتیا د پوهې ځای پر ځای کول؛
- ښوونکو ته د خدمت له پیلېدو مخکې او د خدمت پر مهال د دوامدارې او عملي روزنې وړاندې کول، تر څو هغوی نه یوازې د مصنوعي ځیرکتیا وسایل وکارولی شي، بلکې د همدې وسایلو په مرسته په زدکوونکو کې د لوړې کچې تفکر رامنځته کړي؛
- د داسې نصابونو او د ارزونې سیستمونو طرحه کول چې د زدکوونکو انتقادي تفکر او فعالیت په څرګند ډول اندازه کړي؛ او
- ټکنالوژۍ او اړینو مهارتونو ته د لاسرسي په برخه کې د نابرابریو له منځه وړل.

سربېره پر دې، یاد اقدامات به یوازې هغه وخت پایلې ولري چې ترځنګ یې دوه نور بنسټیز شرایط هم شتون ولري. لومړی، حکومتونه باید په ملي کچه له تطبیق وړاندې د تصادفي کنټرول شویو آزموینو یا ورته علمي څېړنیزو میتودونو له لارې د پیاوړي او باوري شواهدو په تولید پانګونه وکړي، تر څو څرګنده شي چې کومې لارې چارې په رښتیا د زدکړې کیفیت لوړوي او کومې یوازې ظاهراً اغېزناکې ښکاري. دویم، هېڅ ښوونیز نظام نه شي کولای دا ستر بدلون په یوازې ځان مدیریت کړي؛ له همدې امله، د عامه او خصوصي سکتور ترمنځ منظمې او موخه لرونکې همکارۍ اړینې دي، تر څو ډاډ ترلاسه شي چې د ښوونیز ټکنالوژیکي نوښتونه د سوداګریزو ګټو پر ځای ښوونیزې اړتیاوې پوره کوي. د ترکیې د ښوونیزو ټکنالوژیو او نوښت مرکز "ایتکیم" په دې برخه کې د څېړنې وړ ماډل وړاندې کوي، چې حکومت، صنعتي سکتور او ښوونکي سره یوځای کوي ترڅو په ګډه اغېزناکې حل لارې طرحه او پلي کړي.

د زدکړې په برخه کې مصنوعي ځیرکتیا د غوره زدکړې تضمین شوی میتود نه دی. که چېرې دا ټکنالوژي له مناسبو شرایطو پرته وکارول شي، ښایي د هغو زدکوونکو ترمنځ چې له مصنوعي ځیرکتیا څخه ګټه اخلي او هغوی چې ګټه ترې نه اخلي، واټن نور هم پراخ، ژور فکري مهارتونه کمزوري او د زدکړې یو درواغجن انځور رامنځته کړي؛ داسې حالت چې زدکوونکي د اصلي پوهې او درک څخه پرته ځوابونه تولیدوي. له همدې امله، رښتینی چمتووالی دا نه دی چې د مصنوعي ځیرکتیا ډېر وسایل وکارول شي، بلکې دا دی چې ښوونیز بنسټونه هغه وړتیا رامنځته کړي چې وکولای شي په دوامداره توګه وڅاري چې مصنوعي ځیرکتیا په ټولګیو کې څه اغېزې لري، غیر متوقعه پایلې پر وخت وپېژني او وړاندې له دې چې نابرابري زیاته شي، فعال اصلاحاتي اقدامات ترسره کړي. له دې ډول وړتیا پرته، په زدکړو کې مصنوعي ځیرکتیا د یوې حل لارې په پرتله یو ګران قمار دی.

لیکوالان: سیرو اویټابایل، کریسټوبال کوبو، ریټا المیډا او البرټو مونوز نجار

ژباړونکی: فاتح الله صافي، د افغانستان بانک د ژباړې د بورډ غړی

د مقالې لینک:

1- https://blogs.worldbank.org/en/education/ai-skills-divide-in-europe-central-asia-who-benefits

اقتصادي خبرونه

د افغانستان او اوزبيکستان ترمنځ د وسپنې پټلۍ له لارې انتقالات زيات شوي

د اوزبيکستان د وسپنې پټلۍ مسوولين وايي، د روان کال په لومړيو پنځو مياشتو کې د افغانستان او اوزبيکستان ترمنځ د وسپنې پټلۍ له لارې له ۴۱ زرو ډېر واګونونه لېږدول شوي، چې د تېر کال د همدې مودې پرتله نږدې دوه برابره زياتوالی ښيي. په دغو واګونونو کې څه باندې ۲.۷ ميليونه ټنه توکي لېږدول شوي دي. د تېر کال په ورته موده کې د دواړو هېوادونو ترمنځ د وسپنې پټلۍ له لارې ۲۰ زره او ۴۱۵ واګونونه توکي لېږدول شوي وو. د اوزبيکستان د سرخان دريا د وسپنې پټلۍ اداري مرستيال، شهرت قادروف و ويل: »د ۲۰۲۵ کال په لومړيو پنځو مياشتو کې شاوخوا ۲۰ زره او ۴۱۵ واګونه لېږدول شوي وو، خو د روان کال په لومړيو پنځو مياشتو کې دا شمېر له شاوخوا ۴۰ تر ۴۱ زرو واګونو ته رسېږي. «سوداګر په دې باور دي چې د وسپنې پټلۍ له لارې د سوداګريزو راکړو ورکړو پراختيا د لېږد رالېږد لګښتونه راکموي، د توکو د لېږد خونديتوب زياتوي، د لېږد وخت لنډوي او په ټرانزيټي لارو کې ګڼه ګونه هم کموي. سوداګر، ذبيح الله کهمردي و ويل: »د وسپنې پټلۍ له لارې لګښت او وخت دواړه کمېږي. که موټر په ۱۵ ورځو کې يو ځل تګ راتګ کوي، د وسپنې پټلۍ له لارې کولای شو په څلورو يا تر ډېره پنځو ورځو کې يو واګون تش، بار او له پولې بهر کړو. «بل سوداګر، عصمت الله اسحاقزي و ويل: »دا به د وخت د ضايع کېدو مخه ونيسي، د سوداګريزو توکو کرايه به راکمه کړي او توکي به په خوندي ډول له يوه ځايه بل ځای ته ولېږدول شي. «په ورته مهال، يو شمېر نور سوداګر د وسپنې پټلۍ پراختيا او د افغان–ټرانس پروژې عملي کېدل د افغانستان د ټرانزيټي اهميت د لوړولو او د سيمې هېوادونو د نښلولو په برخه کې مهم او اغېزناک بولي.

سوداګر، اسدالله اسدي و ويل: »د افغان-ټرانس وسپنې پټلۍ له تورخم بندر او ايران سره نښلول، د سيمې د هېوادونو په اقتصادي جغرافيه کې يو ستراتيژيک بدلون ګڼل کېږي. دا پروژه به زموږ هېواد له يوه غرني بندبنته د مرکزي او جنوبي اسيا ترمنځ د ټرانزيټ پر زړه بدل کړي. «دغه موده کې د افغانستان او اوزبيکستان ترمنځ د صادراتو او وارداتو ترڅنګ، د روسيې، بيلاروس او قزاقستان د توکو ټرانزيټ هم شامل دی او دا کولای شي چې په سيمه‌ييزه سوداګرۍ او ټرانزيټ کې د افغانستان او اوزبيکستان د وسپنې پټلۍ د لارې ارزښت لا پسې زيات کړي.

صندوق بین‌المللی پول هشدار داد/ کاهش چشم‌انداز رشد اقتصادی جهان در سایه جنگ ایران

صندوق بین‌المللی پول هم‌اکنون پیش‌بینی می‌کند که اقتصاد جهان در سال ۲۰۲۶ فقط سه درصد رشد خواهد کرد، رقمی که در مقایسه با ۳.۵ درصد پارسال و همچنین پیش‌بینی ۳.۱ درصدی این نهاد در ماه اپریل کمتر است. صندوق بین‌المللی پول با اشاره به شوک انرژی ناشی از جنگ ایران، دورنمای رشد اقتصاد جهانی در سال جاری (میلادی) را کاهش داد. به گزارش لس‌آنجلس‌تایمز، این نهاد بین‌المللی در گزارش جدید خود که امروز منتشر شده است، اضافه کرد که »با این حال، بخشی از پیامدهای منفی این

جنگ با رشد پرشتاب سرمایه‌گذاری در حوزه هوش مصنوعی و سایر فناوری‌های نوین جبران شده است. «فرهاد نیلی، اقتصاددان با اشاره به رکود بزرگ آمریکا که در سال ۱۳۲۹ آغاز شد، عنوان کرد: در این شرایط دولت روزولت با نگاه کینزی وارد مداخله می‌شود و بزرگترین پروژه‌های سرمایه‌گذاری را در اقتصاد آمریکا رقم می‌زند و تحریک تقاضا به‌وجود می‌آورد. این صندوق همچنین انتظار دارد که رشد اقتصاد جهانی در سال آینده دوباره به ۳.۴ درصد برسد. به نوشته این رسانه، »ایران در واکنش به حملات امریکا و (رژیم) اسرائیل در ۲۸ فبروری، تنگه هرمز را بست؛ آبراهی حیاتی که حدود یک‌پنجم نفت خام و گاز طبیعی جهان از آن عبور می‌کند. این اقدام به جهش قیمت انرژی منجر شد و کسب‌وکارها و مصرف‌کنندگان را به شدت تحت فشار قرار داد. « صندوق بین‌المللی پول هم‌اکنون پیش‌بینی می‌کند که قیمت نفت در سال جاری (میلادی) حدود ۳۲ درصد افزایش یابد و نرخ تورم جهانی نیز در سال ۲۰۲۶ به ۴.۷ درصد برسد. این رقم در سال ۲۰۲۵ برابر با ۴.۱ درصد بود و این به معنای توقف ۲ سال روند نزولی تورم است. لس‌آنجلس‌تایمز نوشته که »پیش‌بینی‌های صندوق بر پایه بازگشایی تنگه هرمز تا پایان همین ماه، استوار بوده و این در حالی است که دونالد ترامپ، رئیس جمهوری آمریکا امروز در حاشیه نشست سران ناتو در انقره (مدعی شد) که تعامل با مقام های ایرانی وقت تلف کردن بوده و از نظر وی تفاهم نامه و آتش بس تمام شده است. همچنین فرض صندوق بین‌المللی پول بر این است که تردد کشتی‌ها از این تنگه تا ماه مارچ سال آینده به شرایط عادی بازخواهد گشت. «امریکا همچنان با بسیاری از اقتصادهای بزرگ جهان با کسری تجاری مواجه است. پتیا کوئِوا بروکس، معاون واحد پژوهش و تحقیقات صندوق بین‌المللی پول، امروز در جمع خبرنگاران مدعی شد که »اقتصاد جهانی تاکنون شوک ناشی از جنگ را بهتر از آنچه بیم آن می‌رفت، پشت سر گذاشته است. شدت خسارت‌های ناشی از شوک انرژی تا حدی محدود مانده چرا که کشورها توانستند از ذخایر نفتی خود استفاده کنند و تولیدکنندگان نفت خارج از منطقه خلیج فارس نیز تولید خود را افزایش دادند. «به نوشته این رسانه آمریکایی، »کشورهایی که خود تولیدکننده و صادرکننده انرژی هستند و همزمان از سرمایه‌گذاری در حوزه هوش مصنوعی منفعت می‌برند، تا حدی از پیامدهای اقتصادی جنگ مصون مانده‌اند. آمریکا یکی از این کشورهاست. صندوق بین‌المللی پول پیش‌بینی می‌کند که اقتصاد آمریکا، به عنوان بزرگ‌ترین اقتصاد جهان، امسال ۲.۳ درصد رشد خواهد کرد، در حالی که این رقم در سال گذشته ۲.۱ درصد بود و نسبت به پیش‌بینی ماه اپریل تغییر نکرده است. از سوی دیگر، پیش‌بینی می‌شود که ۲۰ کشور عضو منطقه یورو که بیشترین آسیب را از افزایش قیمت انرژی متحمل شده‌اند، در مجموع امسال تنها ۰.۹ درصد رشد اقتصادی داشته باشند؛ رقمی که نسبت به ۱.۴ درصد سال ۲۰۲۵ به مراتب کاهش یافته است.

افزون بر این، پیش‌بینی می‌شود که اقتصاد چین، دومین اقتصاد بزرگ جهان، امسال ۴.۶ درصد رشد کند. این رقم نسبت به رشد پنج درصدی سال گذشته کمتر است، اما اندکی بالاتر از برآورد صندوق بین‌المللی پول در ماه اپریل قرار دارد. گرچه افزایش قیمت انرژی و بحران بازار املاک همچنان بر اقتصاد چین فشار وارد می‌کند، اما هزینه‌های عمرانی و عام‌المنفعه دولت، جهش تولید محصولات و فناوری‌های پیشرفته و رونق چشمگیر صادرات بخشی از این فشارها را جبران کرده‌اند. طبق برآورد صندوق بین‌المللی پول، همچنین پیش‌بینی می‌شود که هند بار دیگر سریع‌ترین رشد را در میان اقتصادهای بزرگ جهان ثبت و این عنوان را برای خود حفظ کند و امسال ۶.۴ درصد رشد داشته باشد؛ هرچند این رقم نسبت به رشد چشمگیر ۷.۷ درصدی سال گذشته کمتر است. صندوق، قدرت هزینه مصرف‌کنندگان را مهم‌ترین عامل تداوم رونق اقتصاد هند می‌داند.

سرچینې:

۱- طلوع نیوز، ۲۰ محرم الحرام ۱۴۴۸ (۱۵/۰۴/۱۴۰۵) ۲- ایرنا، ۲۲ محرم الحرام ۱۴۴۸ (۱۷/۰۴/۱۴۰۵)

تاب‌آوری اقتصاد جهانی در برابر شوک جنگ

این مقاله از وب‌سایت صندوق بین المللی پول ترجمه شده است

هرچند اقتصاد جهانی در مجموع از تاب‌آوری برخوردار است، اما این وضعیت تفاوت‌های چشمگیری را میان کشورها و مناطق مختلف پنهان می‌کند. کشورهای واردکننده انرژی و آن‌های که دارای ظرفیت محدود برای اجرای سیاست‌های اقتصادی اند، بیش از دیگران در معرض آسیب قرار دارند.

باگذشت بیش از سه ماه از آغاز جنگ در خاورمیانه، به نظر می‌رسد اقتصاد جهانی تاکنون مقاوم و پابرجا مانده است. قیمت کالا، نرخ تورم و انتظارات تورمی، و همچنین شرایط مالی همه تحت تأثیر قرار گرفته‌اند، اما هنوز نه به گونه‌ای که نشانه‌ای از رکود اقتصاد جهانی باشد. همچنین، کشورهای بزرگ اقتصادی جهان، یعنی ایالات متحده و چین، همچنان از روند رشد نیرومندی برخوردار بوده‌اند.

با این حال، تصویری که در مجموع از تاب‌آوری اقتصاد جهانی دیده می‌شود، تفاوت‌های چشمگیری را میان کشورها پنهان می‌کند. حتی در میان اقتصادهای پیشرفته نیز برخی کشورها و جوامع آسیب بیشتری دیده‌اند. در افریقا اما پیامدهای منفی این وضعیت آشکارتر است. علاوه بر این، با ادامه بسته بودن تنگه هرمز و آسیب دیدن زیرساخت‌های خاورمیانه در نتیجه درگیری‌ها، بی‌سرنوشتی و خطرات همچنان در سطح بالایی قرار دارد.

عوامل تاب‌آوری اقتصاد جهانی تا کنون

در آغاز این درگیری، نگرانی اصلی صندوق بین‌المللی پول معطوف به تأثیر آن بر قیمت‌های انرژی و پیامدهای ناشی از آن بر تورم جهانی بود. این نگرانی‌ها تا حد زیادی تحقق یافته است؛ به‌گونه‌ای که قیمت نفت همچنان حدود ۳۰ درصد بالاتر از سطح پیش از آغاز جنگ قرار دارد. با وجود بسته بودن طولانی‌مدت تنگه‌ها، این میزان اما کمتر از سطحی است که در مراحل ابتدایی درگیری مشاهده می‌شد.

برخی کشورها، مانند چین، تاکنون توانسته‌اند با استفاده از ذخایر عمیق نفت، اثرات این اختلال را تا حدی کاهش دهند. این امر همچنین به کاهش فشار تقاضا در بخش‌هایی از آسیا که به‌طور معمول به‌شدت آسیب‌پذیر هستند، کمک کرده است. افزایش تولید و بهره‌برداری از پالایشگاه‌ها در خارج از حوزهٔ خلیج، هرچند برای جبران کامل این شوک کافی نبوده، اما در مهار افزایش قیمت نفت نقش داشته است. علاوه بر این، اقداماتی برای کاهش تقاضا یا محدود کردن انتقال افزایش قیمت به مصرف‌کننده نیز تاکنون اثرات این بحران را تا حدی کاهش داده است. با این حال، در این زمینه نیز محدودیت‌هایی وجود دارد و کشورها نمی‌توانند برای مدت طولانی هزینه‌های بالاتر بودجه‌ای و نیازهای بیشتر به تأمین مالی خارجی را مدیریت کنند.

در بسیاری از کشورهای اقتصادی، افزایش قیمت نفت باعث بالا رفتن نرخ تورم عمومی شده است. این موضوع نگران‌کننده است، اما همه واقعیت را توضیح نمی‌دهد. نکته مهم این است که باید دید آیا مردم و شرکت‌ها انتظار دارند کاهش قدرت خریدشان در آینده ادامه‌دار و پایدار باشد یا نه. در این زمینه، انتظارات تورمی میان‌مدت همچنان کنترول‌شده و باثبات باقی مانده است. این امر نشانه‌ای امیدوارکننده از اعتماد به تعهد بانک‌های مرکزی نسبت به ثبات قیمت‌ها به شمار می‌رود.

افزایش قیمت نفت باعث افزایش نرخ تورم عمومی می‌شود

تغییر در تورم سالانه از فبروری ۲۰۲۶ (بر حسب فیصدی)

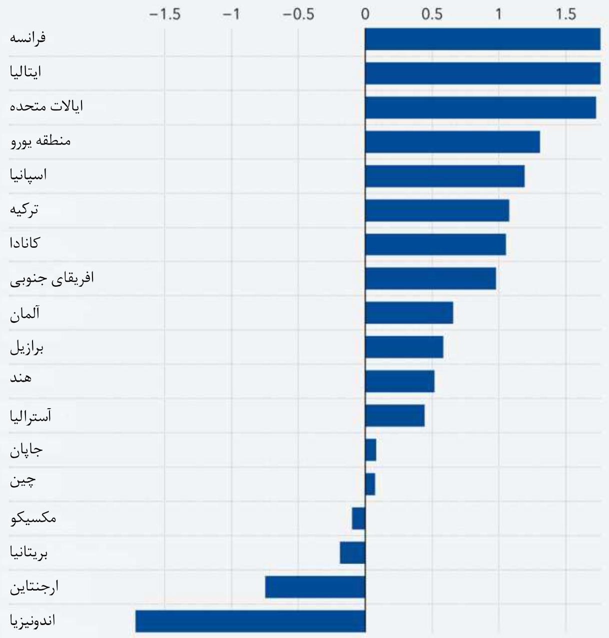

منبع: هیورانالیتیکس و محاسبات کارکنان صندوق بینالمللی پول
یادداشت: برای چین، آلمان، منطقه یورو، اسپانیا، فرانسه، اندونیزیا، ایتالیا، مکسیکو، ترکیه و ایالات متحده از دیتای تورم عمومی ماه می ۲۰۲۶ استفاده شده است. برای سایر اقتصادها، آخرین دیتای موجود ماه اپریل ۲۰۲۶ به کار رفته است.

بازارهای مالی نیز تاب‌آوری قابل توجهی از خود نشان داده‌اند. بازدهی اوراق قرضه دولتی از زمان آغاز جنگ به‌طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته است، اما دارایی‌های پرخطر به‌دلیل مفادآوری قوی رشد کرده‌اند و نشانه‌ای از خروج گسترده سرمایه به سمت دارایی‌های امن دیده نمی‌شود. بر اساس معیارهای تاریخی، شرایط مالی همچنان انبساطی

باقی مانده است.

تکنالوژی یکی دیگر از نقاط قوت اقتصاد به شمار می‌رود. سرمایه‌گذاری گسترده در بخش تکنالوژی، به‌ویژه در هوش مصنوعی و مراکز معلومات (دیتاسنترها)، یکی از عوامل اصلی حفظ شتاب اقتصادی در کشورهایی بوده است که روند رشد اقتصادی آن‌ها همچنان پایدار مانده است .ایالات متحده از این چرخه جهانی تکنالوژی بهره‌مند شده و همچنین کشورهای اقتصادی آسیا که شاهد افزایش صادرات محصولات و خدمات تکنالوژی بوده‌اند نیز از آن سود برده‌اند. با این حال، بیشتر کشورها هنوز تأثیر تکنالوژی را بر مؤلدیت و رشد اقتصادی به‌طور ملموس احساس نکرده‌اند و این موضوع نگرانی‌هایی را درباره افزایش شکاف اقتصادی میان کشورها ایجاد کرده است.

در مجموع، ترکیب پایداری اقتصادی و پیشرفت‌های تکنا لوژیکی باعث شده است که اثرات شوک عرضه انرژی بر رشد اقتصادی در سطح جهانی تا حدی کاهش یابد و در برخی مناطق نیز وضعیت امیدوارکننده‌تری دیده شود. برخی کشورها اما آسیب بیشتری دیده‌اند که این امر عمدتاً به موقعیت جغرافیایی، میزان وابستگی به انرژی، و ظرفیت سیاست‌گذاری آن‌ها مربوط می‌شود.

بیشترین آسیب‌دیدگان

در مورد اثرات جنگ، نزدیکی جغرافیایی اهمیت دارد. کشورهای صادرکننده نفت در حوزۀ خلیج که به‌طور مستقیم از جنگ متأثر شده‌اند، با کاهش شدید پیش‌بینی رشد اقتصادی در سال جاری روبه‌رو هستند و در میان آن‌ها، پنج کشور از هشت کشور حتی شاهد انقباض اقتصادی (رشد منفی) می‌باشند.

در اروپا، به‌دلیل وابستگی شدید این منطقه به واردات نفت و گاز، افزایش قیمت انرژی بر رشد اقتصادی تأثیر منفی گذاشته و در عین حال فشارهای تورمی را تشدید کرده است. در واکنش به این تحولات، بانک مرکزی اروپا اخیراً نرخ تکتانه را افزایش داده است.

اقتصادهای بازار نوظهور در آسیا نیز بار اصلی این وضعیت را به دوش می‌کشند؛ زیرا این کشورها به‌طور نسبی وابستگی بیشتری به نفت و گاز دارند. قیمت تیل در این کشورها، از زمان آغاز جنگ حدود ۴۰ درصد افزایش یافته است، در حالی که افزایش بازدهی اوراق قرضه دولتی، کاهش ارزش پول ملی و فشارهای خروج سرمایه، هزینه‌های ناشی از این شوک را تشدید کرده است.

با این حال، کشورهایی بیشترین آسیب را دیده‌اند که همزمان وابستگی شدید به واردات انرژی دارند و در عین حال از فضای محدود سیاست‌گذاری برخوردار هستند.

این فشار به‌ویژه در افریقا قابل مشاهده است، جایی که بسیاری از این عوامل در آن نقش دارند. در کشورهایی از این منطقه که به واردات وابستگی شدید متکی اند، افزایش هزینه‌ها باعث بدتر شدن بیلانس خارجی شده و فشارهای بودجه‌ای و همچنین نیازهای تمویل مالی را افزایش داده است.

پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که جنگ بیشترین آسیب را بر واردکنندگان انرژی و اقتصادهای درگیر در جنگ وارد خواهد کرد.

مجموع تعدیلات رشد تولید ناخالص داخلی در سال‌های ۲۰۲۶–۲۰۲۷: اپریل ۲۰۲۶ در مقایسه با جنوری ۲۰۲۶

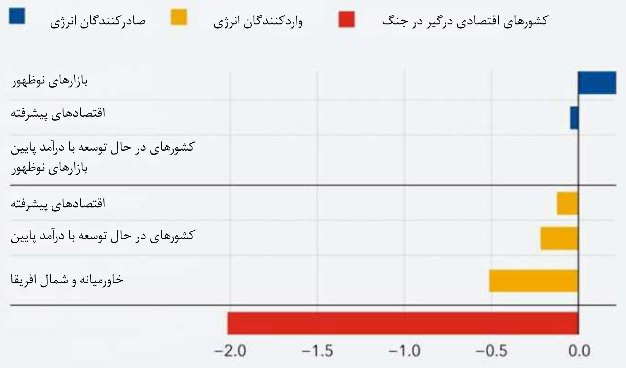

منابع: صندوق بین‌المللی پول، چشم‌انداز اقتصاد جهانی؛ و محاسبات کارکنان صندوق
یادداشت: صادرکنندگان و واردکنندگان انرژی بر اساس سهم واردات خالص انرژی در سال ۲۰۲۲ نسبت به مصرف انرژی تعریف شده‌اند. گروه‌بندی کشورها با استفاده از وزن‌های برابری قدرت خرید انجام شده است. اقتصادهای بازار نوظهور و کشورهای در حال توسعه با درآمد پایین، خاورمیانه و شمال افریقا را شامل نمی‌شوند.

چندین کشور افریقایی با کمبود تیل مواجه بوده‌اند، از جمله اتیوپیا، مالاوی و زامبیا، و اکثر کشورها افزایش شدید قیمت تیل را احساس کرده‌اند. در کشورهایی مانند لسوتو، رواندا و تانزانیا، قیمت تیل از زمان آغاز جنگ حدود نصف افزایش یافته است.

افزایش قیمت انرژی همچنین باعث بالا رفتن هزینه‌های کود کیمیاوی و مواد غذایی شده و خطر ناامنی غذایی را افزایش داده است. اگر این اختلالات ادامه یابد، دهاقین در بسیاری از کشورهای کم‌درآمد ممکن است با مشکلات جدی روبه‌رو شوند؛ و این وضعیت به نوبه خود می‌تواند تورم را برای ماه‌های آینده تشدید کند.

ضرورت: حفظ انضباط و انعطاف‌پذیری در سیاست‌های اقتصادی

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، پیامدهای این وضعیت تا حد زیادی به مدت و شدت شوک عرضه انرژی بستگی دارد. هرچه این بحران سریع‌تر مهار شود، مدیریت پیامدهای اقتصادی آن نیز آسان‌تر خواهد بود. اما با توجه به آسیب‌های گسترده واردشده به زیرساخت‌ها، بازگشت عرضه انرژی به سطح عادی احتمالاً زمان‌بر خواهد بود. در این میان، اعلام آتش‌بس می‌تواند نشانه‌ای مثبت و امیدبخش باشد. با وجود این، در صورت تشدید درگیری‌ها یا گسترش اختلالات، این وضعیت به یک خطر جدی برای رشد اقتصاد جهانی تبدیل خواهد شد.

تداوم فزایندهٔ بی‌سرنوشتی و بلاتکلیفی، بر ضرورت حفظ انضباط و انعطاف‌پذیری در سیاست‌های اقتصادی در همه سطوح تأکید می‌کند. حفظ ثبات قیمت‌ها یک امر اساسی است. در همین راستا، برخی بانک‌های مرکزی از هم‌اکنون برای مهار انتظارات تورمی اقدام به سیاست پولی انقباضی کرده‌اند.

با افزایش هزینه‌های قرضه‌دهی، رعایت انضباط مالی نیز به همان اندازه اهمیت دارد. تعیین سقف قیمت، حمایت مالی دولت و اقدامات مشابه ممکن است محبوب باشند، اما هزینه‌بر هستند. سیاست‌های مالی باید هدفمند، موقتی، حفظ‌کننده سیگنال‌های قیمتی و به‌گونه‌ای مرحله‌بندی شوند که ضمن حمایت از اقشار آسیب‌پذیر، به پایداری مالی دولت آسیب نرسانند.

این موضوع از آن جهت اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که فضای مالی لازم برای تأمین هزینه‌های بودجه‌ای فراهم شود تا اطمینان حاصل گردد که رشد ناشی از هوش مصنوعی به رفاه همگانی منجر می‌شود. این هزینه‌ها هم شامل رسیدگی به آسیب‌پذیری‌های جدید است و هم سرمایه‌گذاری در

تکنالوژی و سرمایه انسانی تا اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه از این تحول عقب نمانند.

حمایت از کشورهای عضو آسیب‌دیده

هرچند کشورهای عضوی صندوق بین المللی پول می‌توانند اقدامات زیادی برای کاهش پیامدهای جنگ انجام دهند، اما نباید به‌تنهایی بار این مسئولیت را بر دوش بکشند. صندوق بین المللی پول همچنان مانند گذشته متعهد است که به کشورهای عضو خود در عبور از این دوره پر از عدم اطمینان و بلاتکلیفی کمک کند. همان‌گونه که آثار این جنگ در کشورها و مناطق مختلف متفاوت است، حمایت‌ها نیز متناسب با نیازهای متفاوت کشورهای عضو طرح و ارائه می‌شود.

در حال حاضر، بیشتر کشورهای عضو به‌جای حمایت مالی، خواهان راهنمایی‌های سیاستی روشن و صریح هستند. صندوق بین المللی پول نیز متناسب با این نیاز، مشوره‌های سیاستی متناسب با شرایط هر کشور و برنامه‌های انکشاف ظرفیت را ارائه کرده است. هرچند خطرات هنوز کاهش نیافته‌اند، اما اتخاذ سیاست‌های مناسب می‌تواند تا حدی از شدت این فشارها بکاهد.

صندوق بین‌المللی پول در حال گسترش حمایت‌های مالی خود از کشورهایی است که با نیازهای فزاینده مالی مواجه‌اند. این صندوق با چندین کشور در حال همکاری است و به‌زودی پیشنهادهایی را برای تعدیل برنامه‌های موجود در واکنش به این شوک به هیئت اجرایی خود ارائه خواهد کرد. گامبیا درخواست افزایش منابع مالی و تمدید برنامه را ارائه کرده است. بورکینافاسو با سطح کارشناسی بر سر افزایش تأمین مالی برای پاسخ‌گویی به نیازهای بیشتر تأمین مالی خارجی به توافق رسیده است. در اتیوپیا، هدف صندوق بین‌المللی پول این است که بخشی از تأمین مالی را به سال جاری منتقل کند و همچنین مذاکرات برای یک برنامه جدید با مالاوی آغاز شده است. همینگونه، بنگلادش نیز درخواست یک برنامه جدید را مطرح کرده است.

اینکه اقتصاد جهانی تاکنون توانسته در برابر این شوک تاب بیاورد، مایه اطمینان است، اما نباید موجب غفلت شود. صندوق همچنان در حالت آماده‌باش کامل قرار دارد. همچنین این نهاد از آسیب‌های اقتصادی که برخی از کشورهای عضو در حال حاضر متحمل می‌شوند آگاه بوده و با این کشورها همکاری خواهد کرد تا این شوک مدیریت شده و اثرات منفی آن، به‌ویژه بر اقشار آسیب‌پذیر، کاهش یابد. تعهد صندوق بین‌المللی پول به کشورهای عضو همچنان ثابت و تغییرناپذیر است.

نویسنده: کریستالینا جورجیوا

مترجم: سید آصف فکرت، عضو بورد ترجمهٔ دافغانستان بانک

لینک مقاله:

https://www.imf.org/en/blogs/articles/2026/06/15/global-economy-endures-war-shock-so-far

نگاهی به نقش تمویلات مالی اسلامی در توسعه اقتصادی و کاهش فقر

تمویلات مالی اسلامی به‌عنوان یکی از مؤثرترین ابزارهای توسعه اقتصادی و گسترش شمولیت مالی، در سال‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای در نظام‌های مالی کشورهای در حال توسعه یافته است. این نوع تمویل، با فراهم‌سازی خدمات مالی مطابق با اصول شریعت اسلامی، زمینه دسترسی اقشار کم‌درآمد، متشبثین کوچک، دهقانان و صاحبان کسب‌وکارهای نوپا را به منابع مالی فراهم می‌سازد. تجربه کشورهای مختلف نشان داده است که توسعه تمویلات مالی خُرد، علاوه بر کاهش فقر، در ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش تولید، رشد سرمایه‌گذاری‌های کوچک و تقویت اقتصاد ملی نقش مهمی ایفا می‌کند. در افغانستان نیز د افغانستان بانک با ایجاد چارچوب‌های قانونی و نظارتی، گام‌های مؤثری را در راستای توسعه این بخش برداشته است.

دسترسی به منابع مالی، یکی از اساسی‌ترین عوامل رشد اقتصادی و توسعه پایدار محسوب می‌شود. با این حال، بسیاری از افراد به‌ویژه اقشار کم‌درآمد، متشبثین کوچک و ساکنان مناطق روستایی، به دلیل نداشتن وثیقه‌های کافی یا دسترسی محدود به خدمات بانکی، از دریافت تسهیلات مالی محروم می‌مانند. این وضعیت موجب کاهش فرصت‌های سرمایه‌گذاری، محدود شدن فعالیت‌های اقتصادی و افزایش فقر می‌شود.

در چنین شرایطی، تمویلات مالی خُرد به‌عنوان راهکاری مؤثر برای رفع این چالش مطرح شده است. این نظام مالی با ارائه خدمات مالی در مقیاس کوچک و بر مبنای توانایی متقاضیان، زمینه مشارکت اقشار مختلف جامعه را در فعالیت‌های اقتصادی فراهم ساخته و نقش مهمی در تحقق توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی ایفا می‌کند.

پیشینه تمویلات مالی خُرد

نظام نوین تمویلات مالی خُرد نخستین بار در دهه ۱۹۷۰ میلادی توسط پروفیسور محمد یونس در کشور بنگلادیش بنیان‌گذاری شد. وی با اعطای قرضه‌های کوچک و بدون مطالبه وثیقه‌های سنگین به خانواده‌های کم‌درآمد، به‌ویژه زنان روستایی، زمینه ایجاد مشاغل کوچک و خوداشتغالی را فراهم نمود. موفقیت این تجربه باعث شد الگوی تمویلات مالی خُرد در بسیاری از کشورهای جهان گسترش یابد و در نهایت پروفیسور محمد یونس و بانک گرامین در سال ۲۰۰۶ موفق به دریافت جایزه نوبل صلح شوند.

امروزه کشورهایی مانند هند، بنگلادیش، اندونیزیا، فیلیپین و کنیا از پیشگامان توسعه تمویلات مالی خُرد به شمار می‌روند و نتایج موفقیت‌آمیز این برنامه‌ها در کاهش فقر، توسعه کارآفرینی و افزایش اشتغال، مورد توجه نهادهای بین‌المللی قرار گرفته است.

تمویلات مالی اسلامی و اهمیت آن

تمویلات مالی اسلامی، خدمات مالی را در چارچوب اصول و احکام شریعت اسلامی ارائه می‌کند و بر مبنای مفاهیمی همچون عدالت، مشارکت، شفافیت و مسئولیت‌پذیری استوار است. این نظام تلاش می‌کند ضمن تأمین نیازهای مالی اقشار کم‌درآمد، از معاملات ربوی جلوگیری نموده و زمینه رشد اقتصادی سالم و پایدار را فراهم سازد.

گسترش این خدمات سبب می‌شود افراد فاقد سرمایه اولیه بتوانند کسب‌وکارهای کوچک ایجاد کرده یا فعالیت‌های اقتصادی موجود خود را توسعه دهند. این امر نه تنها موجب افزایش درآمد خانوارها می‌شود، بلکه در رشد تولید، کاهش بیکاری و افزایش سرمایه‌گذاری‌های داخلی نیز تأثیر مستقیم دارد.

جایگاه تمویلات مالی خُرد در افغانستان

د افغانستان بانک به‌عنوان نهاد تنظیم‌کننده نظام پولی و بانکی کشور، توسعه خدمات مالی اسلامی و گسترش شمولیت مالی را از اولویت‌های اساسی خود قرار داده است. در همین راستا، این بانک در سال ۱۴۰۳ کنفرانس «تمویلات کوچک؛ فرصت‌ها و چالش‌ها » را با حضور مقام‌های عالی‌رتبه امارت اسلامی افغانستان، نمایندگان سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا، بانک جهانی، سفیران کشورهای مختلف، سرمایه‌گذاران و تاجران ملی برگزار کرد. هدف از برگزاری این کنفرانس، معرفی ظرفیت‌های تمویلات مالی اسلامی و تشویق سرمایه‌گذاری در این بخش، افزایش آگاهی عمومی و فراهم‌سازی زمینه دسترسی اقشار کم‌درآمد، متشبثین، دهقانان و صاحبان کسب‌وکارهای کوچک به منابع مالی اسلامی بود.

در ادامه این برنامه، د افغانستان بانک روند صدور جواز فعالیت برای مؤسسات تمویلات مالی اسلامی را آغاز نمود و تاکنون برای ۹ مؤسسه جواز فعالیت صادر کرده است. این اقدام، زمینه گسترش خدمات مالی اسلامی را در مرکز و ولایات کشور فراهم ساخته و نقش مهمی در توسعه اقتصاد محلی ایفا نموده است.

نقش نظارتی د افغانستان بانک

یکی از وظایف اساسی د افغانستان بانک، نظارت مستمر بر فعالیت مؤسسات تمویلات مالی اسلامی است.

این نظارت با هدف اطمینان از رعایت اصول شریعت اسلامی، حفظ شفافیت، حمایت از حقوق مشتریان، جلوگیری از سوءاستفاده‌های مالی و تأمین سلامت نظام مالی کشور انجام می‌شود.

وجود چارچوب‌های نظارتی مؤثر، علاوه بر افزایش اعتماد عمومی، موجب تقویت ثبات و پایداری نظام مالی و ارتقای کیفیت خدمات ارائه‌شده توسط مؤسسات تمویلات مالی می‌شود.

دستاوردهای تمویلات مالی خرد در افغانستان

بر اساس آمار موجود، طی سه سال گذشته بیش از ۹۱ هزار تن از شهروندان در کابل و ۱۷ ولایت کشور از خدمات تمویلات مالی اسلامی بهره‌مند شده‌اند. این خدمات نقش مؤثری در ایجاد و توسعه هزاران کسب‌وکار کوچک داشته و فرصت‌های مناسبی را برای اشتغال و افزایش درآمد خانواده‌ها فراهم کرده است.

همچنین بیش از ۵۲ هزار تن از دریافت‌کنندگان این تمویلات موفق شده‌اند فعالیت‌های اقتصادی خود را به مرحله خودکفایی برسانند و وجوه دریافتی را مطابق قرارداد به مؤسسات مربوطه بازپرداخت نمایند. این میزان موفقیت نشان‌دهنده اثربخشی این نظام مالی در توانمندسازی اقتصادی شهروندان است.

در همین مدت، حدود دو میلیارد افغانی از سوی نهادهای تمویل‌کننده در اختیار ۹ مؤسسه تمویلات مالی اسلامی قرار گرفته و در بخش‌های مختلف اقتصادی به متقاضیان پرداخت شده است.

براساس اطلاعات موجود، ۱۷ درصد این تمویلات در بخش زراعت، ۱۲ درصد در مالداری، ۳۰ درصد در خدمات، ۲۷ درصد در تجارت و کسب‌وکارهای کوچک و ۸ درصد در بخش تولید و صنایع اختصاص یافته است که بیانگر توجه این برنامه به بخش‌های مولد و زیربنایی اقتصاد کشور است.

نتیجه‌گیری

تمویلات مالی اسلامی، یکی از مهم‌ترین ابزارهای توسعه اقتصادی و تحقق شمولیت مالی در جوامع در حال توسعه محسوب می‌شود. تجربه کشورهای مختلف جهان نشان داده است که سرمایه‌گذاری در این بخش، علاوه بر کاهش فقر، موجب افزایش اشتغال، توسعه کارآفرینی، تقویت تولید داخلی و بهبود وضعیت معیشتی مردم می‌شود.

در افغانستان نیز اقدامات د افغانستان بانک در زمینه ایجاد چارچوب‌ها و مقررات، صدور جواز فعالیت برای مؤسسات تمویلات مالی اسلامی و نظارت مستمر بر عملکرد آن‌ها، زمینه توسعه این بخش را فراهم ساخته است.

استمرار این روند، همراه با گسترش خدمات مالی اسلامی، افزایش سرمایه‌گذاری و تقویت همکاری میان دولت، نهادهای مالی و بخش خصوصی، می‌تواند نقش مهمی در رشد اقتصاد ملی، کاهش بیکاری، افزایش رفاه عمومی و دستیابی به توسعه پایدار ایفا نماید. نویسنده:

زیرک ملیا : فوتو ژورنالیست

د افغانستان بانک

مآخذ:

۱- https://shamshadnews.com/fa1405 4 6

۲- ویب سایت د افغانستان بانک

۳- مقرره تمویلات مالی کوچک

value, exports from emerging markets priced in local currencies become more competitive abroad. But at the same time, imports, especially energy and commodities, become more expensive, hurting trade balances and fueling inflation. When the dollar falls, import costs drop, but export revenues may shrink, especially for countries that sell commodities priced in dollars. This constant shift forces governments to adjust trade strategies again and again, weighing the benefits of stronger competitiveness against the risks of inflation and imbalance. The dollar's turbulence therefore becomes a trade policy challenge, where gains in one area are offset by losses in another, showing how deeply the currency influences global commerce.

Conclusion

The path of the U.S. dollar shows a contradiction that is both old and new. It supports global finance with unmatched trust and liquidity, yet its changes repeatedly expose economies to serious risks. From Bretton Woods to the rise of the euro, from the 2008 financial crisis to the spread of digital assets, each cycle has reinforced the dollar's leading role while also multiplying vulnerabilities. IMF and BIS studies show that countries remain locked into a system where dollar liquidity brings stability but also increases exposure. World Bank analysis shows that emerging markets suffer most, facing debt stress, slower growth, and trade problems. *The Banker* explains how reserve strategies, swap lines, and funding markets tie this dependence into daily practice. Financial innovation now pushes the dollar into digital systems, making its reach wider than ever. All these views lead to the same conclusion that the dollar is not just a currency, but a central force in globalization that is strong, adaptable, and disruptive at the same time. Managing this contradiction will remain one of the biggest challenges in international finance in the years ahead.

Anwar Ullah Hayat
Sr. Publication Manager

References

1. Bank for International Settlements. (2022, December). Revisiting the international role of the US dollar. BIS Quarterly Review. Retrieved from https://www.bis.org
2. Bank for International Settlements. (2026, January). Dollarisation waves in international debt markets. BIS Working Papers. Retrieved from https://www.bis.org
3. Bank for International Settlements. (2026, June). Digital assets, stablecoins, and tokenization: Implications for dollar supremacy. BIS Commentary. Retrieved from https://www.bis.org
4. International Monetary Fund. (2023). The dollar's global role: Security and vulnerability in international finance. IMF Policy Papers. Retrieved from https://www.imf.org
5. The Economist. (2022, October). The dangerous dollar. The Economist. Retrieved from https://www.economist.com
6. The Banker. (2024). Central bank reserve management and dollar liquidity dependency. The Banker. Retrieved from https://www.thebanker.com
7. World Bank Blogs. (2023). Three ways a strong dollar impacts emerging markets. World Bank. Retrieved from https://blogs.worldbank.org

Stablecoins linked to the dollar, for example, have become an alternative way to make cross-border transactions, offering speed and access in places where banking services are weak. Tokenization of dollar assets allows people to own small parts of assets and settle instantly, opening the door for more people to join dollar markets. These changes show that the dollar's reach is adjusting to new financial systems, becoming part of digital finance as much as traditional reserves and debt markets.

At the same time, wider access to the dollar through fintech raises new regulatory and stability concerns. The BIS warns that stablecoins and tokenized instruments, while making transactions faster, can also increase risks if they are not well regulated. Because they depend on dollar backing, they are directly tied to U.S. monetary policy, meaning that changes in the dollar can spread through digital systems just as they do in traditional markets. The lack of common global rules adds further risks, including fragmentation, arbitrage, and instability. The IMF agrees, noting that while fintech makes dollar liquidity more available to more people, it also makes supervision harder and requires new systems for cross--border oversight and safeguards.

Financial innovation both strengthens and complicates the dollar's role. It places the currency inside new technologies while also opening new paths for instability. Stablecoins and tokenized assets make the dollar more widespread, but they also create new forms of dependence that are harder to track and control. For policymakers, this means that managing the dollar's dominance is no longer limited to reserves and debt markets, it now includes the digital frontier, where innovation and risk grow together.

Emerging Market Impacts

The World Bank explains that the strength of the dollar is often linked to U.S. monetary policy, especially when the Federal Reserve raises interest rates. These increases spread across the world, making borrowing more expensive and slowing growth in emerging markets. Capital inflows weaken, investors move money out, and the cost of financing projects such as infrastructure rises. To protect their currencies, many emerging markets raise their own interest rates, which reduces spending and private investment. The impact on growth is therefore twofold. Foreign financing becomes more costly, while domestic demand is deliberately slowed to keep stability. This creates a difficult choice for policymakers such that keeping currency credibility often comes at the cost of losing growth momentum, showing how dollar cycles can interrupt development paths.

Trade Impacts of Appreciation and Depreciation

World Bank also highlight the trade effects of dollar movements. When the dollar rises in

markets worldwide, and new technologies such as stablecoins and tokenized instruments are expanding dollar access in digital finance. Each cycle shows the same pattern that the dollar finds new ways to prove its importance, but every return leaves economies more exposed to risk.

Dollar Liquidity and Reserve Management

Central banks around the world build their reserves with a strong focus on dollar assets, as shown in reports from *The Banker* and the IMF. This reliance is not only because of the size of the U.S. economy, but because the dollar offers unmatched liquidity, depth, and credibility in global markets. Reserves are built to ensure quick access to dollars during times of stress, making the currency essential in any crisis. Yet this heavy use creates a problem. While dollar reserves give confidence, they also increase exposure to the same turbulence they are meant to protect against. Diversification into euros, yen, or renminbi remains limited, since none of these currencies provide the same level of trust or global reach.

Dependence on dollar funding markets is reinforced by swap lines. The IMF notes that during global stress, central banks rely on Federal Reserve swap facilities to secure dollar liquidity, showing how deeply they depend on U.S. monetary policy. *The Banker* adds that commercial banks follow the same pattern, keeping dollar buffers and correspondent banking links to protect against shocks. This practice helps trade and remittance flows continue, but it also ties balance sheets to outside conditions beyond domestic control. In this way, reliance on swap lines and dollar markets becomes both a stabilizer and a limitation, pulling economies further into the dollar cycle.

The debate over concentration versus diversification is central to reserve management. On one side, concentrating reserves in dollar assets ensures access to the deepest and most liquid markets, allowing quick action to stabilize exchange rates. On the other side, it leaves economies vulnerable to dollar swings, interest rate hikes, and shortages of funding. IMF commentary explains that diversification strategies, whether into other currencies or gold, are only limited solutions, since they cannot replace the dollar's unique role. *The Banker* concludes that the real challenge is not removing reliance but managing its risks i-e central banks must balance credibility through dollar reserves with gradual diversification and regional cooperation.

Financial Innovation and the Dollar

The BIS has explained that the dollar's strong position is not only supported by traditional factors such as U.S. credibility, liquidity, and deep markets, but is now being reshaped by new financial technologies. Digital assets, stablecoins, and tokenized instruments are making it easier to use dollars for payments and investments outside normal banking systems.

The Bank for International Settlements (BIS) in its December 2022 review showed that the dollar still dominates foreign exchange and reserves. Almost 90% of currency trades involve the dollar, and it makes up the largest share of central bank reserves. This reliance is not just because of the size of the U.S. economy, but because of trust, liquidity, and the financial systems built around the dollar. Even though other currencies like the euro, yen, and renminbi have grown, the dollar remains at the center. The contrast is clear that the dollar's strength gives predictability, but it also ties economies to a system where shocks are stronger because they depend on one currency.

New BIS studies in 2026 add more detail, showing that the dollar's power changes in cycles and adapts over time. Their January 2026 paper described "waves" of dollar use in debt markets, with the latest surge after the global financial crisis bringing the dollar's share back to levels seen when the euro was first launched. Early 2026 findings showed that dollar funding affects housing markets too, influencing mortgage lending and property prices worldwide. By mid-2026, BIS noted that technology is also reshaping the dollar's reach as digital assets, stablecoins, and tokenized instruments are making dollar payments and investments easier to access. Together, these points show the tension between strength and risk. The dollar keeps coming back as the main choice, but now its influence spreads into debt cycles, real estate, and fintech. This makes its stabilizing role wider, but also increases the chances of disruption.

Historical Dominance

The dollar's leading role has developed in cycles, each shaped by world crises, changes in institutions, and political shifts. The Bretton Woods system of 1944 made the dollar the anchor of international finance, supported by gold convertibility and the strong U.S. economy. Even after Bretton Woods collapsed in the early 1970s, the dollar kept its central role, reinforced by the oil shocks that fixed energy prices in dollars.

The launch of the euro in 1999 briefly challenged this position, raising hopes for a reserve system with several strong currencies. But the global financial crisis of 2008 confirmed the dollar's safe-haven status, as investors moved their money into U.S. assets. The crisis showed that efforts to diversify, while symbolically important, could not replace the dollar's unmatched liquidity and trusted institutions.

The most recent cycle began after the 2008 crisis and has continued into the 2020s. BIS research shows that the use of the dollar in international debt markets rose again to levels last seen when the euro was introduced, confirming the dollar's dominance in global borrowing. This strength has also spread into new areas. Dollar funding now affects housing

The Role of the Dollar in Global Finance

The United States dollar plays a very important role in world finance. It is the main reserve currency that supports trade, investment, and central bank planning. At the same time, changes in the dollar's value can cause problems for many countries. When the dollar rises or falls quickly, it can affect debt, growth, and trade across the globe. This makes the dollar both helpful and risky at the same time.

The IMF explains that using the dollar gives countries stability and access to liquidity, but it also makes them vulnerable to shocks they cannot control. The dollar is not likely to lose its leading position soon, but its ups and downs mean governments must manage their budgets and monetary policies carefully.

The Dollar's Contradiction of Power

The dollar has a mixed role in world finance. it helps keep markets steady, but it can also create problems. As *The Economist* explained in "The dangerous dollar," changes in the dollar's value spread far beyond the United States. They affect trade balances, investment flows, and the ability of countries to pay back debt. When the dollar falls, asset values can drop and confidence in markets weakens. When the dollar rises sharply, countries that owe money in dollars struggle to keep up. This shows the dollar's special position. It is not only a currency but a force that shapes globalization, able to bring stability while also adding fragility.

هموطنان عزیز!

اکنون پول ملی یکی از با ثبات ترین پول های منطقه است. ثبات پول ملی سبب شده است که قیمت مواد غذایی و ضروریات هموطنان، در حد قابل پیشبینی باشد.

این ثبات باعث شده است که برنامه ریزی مالی برای خانواده ها آسان شود.

The Bank بانک
June 2026
شماره ۲۲۸ - محرم الحرام - سرطان ۱۴۰۵

اسلامي بانکوالي:
يو ډاډمن، خوندي
او روڼ مالي نظام!